

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ(Ε.Π.Δ.Ο.)

Μαγουλάς Αναστάσιος

ΑΜ:8973

Εισηγητής:κος Μαυριδάκης Θεοφάνης

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

Αφιερώνεται στην οικογένειά μου

Copyright © Μαγουλας 2014

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εξώφυλλο

Ευχαριστίες	1
Πίνακας Περιεχομένων	2
Κατάσταση Πινάκων.	4
Περίληψη	6
Abstract	7
1. Εισαγωγή	8
2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ρόλος της Γερμανίας.	11
2.1 Η Ενιαία Ευρωπαϊκή αγορά	
2.2 Νομισματική και Οικονομική ένωση	
2.3 Οι κρίσεις στην Ευρωζώνη "Επιπτώσεις και Αντιμετώπιση	
2.3.1 Οι Διαστάσεις Αντιμετώπισης της Κρίσης	
2.4 Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα , Ρυθμιστική Παρέμβαση & εποπτεία	
2.4.1 Ενιαία Τραπεζική Ένωση	
2.5 Ο Ρόλος της Γερμανίας στην Ε.Ε	
2.5.1 Ιστορικός Ρόλος	

*2.5.2 Η Γερμανία στην Αντιμετώπιση της Ευρωπαϊκής Κρίσης
χρεους και ο Ρόλος της στην Ευρωζώνη*

2.5.3 Απόψεις για την Ηγεμονική Θέση της Γερμανίας στην Ε.Ε

2.6. Οι προοπτικές της Ενιαίας Ευρώπης και η Γερμανική διάσταση

3. Προφίλ γερμανικής οικονομίας	41
4. Εμπορικές σχέσεις	47
4.1 Θεσμικό πλαίσιο	
4.2 Διμερείς εμπορικές σχέσεις	
5. Τουριστικές σχέσεις	55
6. Επενδυτικές σχέσεις	59
7. Συμπεράσματα– Προτάσεις	63
Βιβλιογραφία	66
Παράρτημα	71

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ**1. Εισαγωγή**

1.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε σταθερές τιμές (δισ)	9
---	---

2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ρόλος της Γερμανίας

2.1 (Εικονα) Κράτη-Μέλη της ζώνης του Ευρώ	14
2.1 Κόστος Κρατικού δανεισμού σε χώρες της ΕΕ	19
2.2 Ετήσια μεταβολή του ΑΕΠ στην ΕΕ	20
2.3 Απασχόληση και ανεργία στην Ευρωζώνη	21
2.4 Δραστηριότητα βιομηχανικής παραγωγής στην Ευρωζώνη	22
2.5 Εξέλιξη εξαγωγικών μεριδίων χωρών της ζώνης του Ευρώ	23
2.6 Δημοσιονομική κατάσταση στην Ευρωζώνη & στις επιμέρους χώρες	25

3. Προφίλ γερμανικής οικονομίας

3.1 Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της Γερμανίας	42
3.2 Εμπορικό Ισοζύγιο της Γερμανίας (δισ \$)	42
3.3 Διάρθρωση γερμανικών εισαγωγών	43
3.4 Ο γερμανικός δευτερογενής τομέας	44
3.5 Ο γερμανικός τομέας υπηρεσιών	45

4. Εμπορικές σχέσεις

4.1 Εμπορικές σχέσεις Ελλάδος – Γερμανίας	48
4.2 Εμπορικές σχέσεις Ελλάδος – Γερμανίας	49
4.3 Διάρθρωση εξαγωγών	50
4.4 Διάρθρωση εισαγωγών	52
4.5 Κατάλογος διεθνών εμπορικών εκθέσεων στην Γερμανία	53

5. Τουριστικές σχέσεις

5.1 Αφίξεις επισκεπτών 2012	55
5.2 Τουριστικό κλάδος στην Γερμανία	57

6. Επενδυτικές σχέσεις

6.1 Άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα	59
6.2 Άμεσες επενδύσεις Ελλήνων στο εξωτερικό	60
6.3 Συμμετοχή ευρωπαϊκών χωρών στο ελληνικό δημόσιο χρέος	61

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με τις οικονομικές σχέσεις και την πορεία τους τα τελευταία έτη μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας. Απώτερος σκοπός είναι να αναδείξει τις εν λόγω σχέσεις παρουσιάζοντας ταυτόχρονα ενδιαφέροντα στοιχεία για την γερμανική οικονομία.

Έπειτα από μία σύντομη εισαγωγή στο θέμα των ελληνο - γερμανικών σχέσεων, ακολουθεί η παρουσίαση του οικονομικού προφίλ της χώρας δίνοντας έμφαση στα βασικότερα μακροοικονομικά μεγέθη. Οι επόμενες τρεις ενότητες ασχολούνται με τις βασικότερες οικονομικές σχέσεις που έχουν αναπτύξει οι δύο χώρες, τις εμπορικές, τις τουριστικές και τέλος τις επενδυτικές. Τέλος η μελέτη ολοκληρώνεται με την παράθεση των απαραίτητων συμπερασμάτων που προέκυψαν κατά την αποπεράτωσή της, ενώ στο παράτημα παραθέτονται στοιχεία επικοινωνίας με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς των ελληνογερμανικών οικονομικών σχέσεων.

Ευελπιστώ να αποτελέσει ένα πολύτιμο αρχικό εργαλείο, για όποιον επιθυμεί να ασχοληθεί εκτενέστερα με τον τομέα των διεθνών οικονομικών σχέσεων.

ABSTRACT

This work deals with the economic relations and their recent course between Greece and Germany. The aim is to put on the map the above relations and the same time present interesting facts regarding the german economy.

After a brief introduction to the topic, it is presented the economic profile of Germany focusing on main macroeconomic figures. In the three following units, is attempted an approach with the developed economic relations between Greece and Germany, trading, touristic and investing. Finally, in a separated unit, the outcomes as well as the propositions are summarized.

I hope that this work will be a useful tool for a potential researcher of international economic relations.

1. Εισαγωγή

Η Ελλάδα και η Γερμανία αποτελούν δύο σταθερούς οικονομικούς εταίρους, έχοντας αναπτύξει μία ιδιαίτερη σχέση τόσο στο εμπορικό και στο οικονομικό όσο και στο ευρύτερο επίπεδο διεθνούς συνεργασίας.

Η συνεργασία αυτή έχει τις ρίζες της δεκαετίες πριν και πιο συγκεκριμένα με την ανάπτυξη του γερμανικού φιλελληνικού κινήματος κατά την διάρκεια της ελληνικής επανάστασης.¹ Ενισχύθηκε δε και ισχυροποιήθηκε μέσω της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας αρχικά και εν συνέχεια μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Αρχικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση πήρε σάρκα και οστά ως Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα εν έτη 1957 από το Βέλγιο, την Γαλλία, την Γερμανία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία, αποτελώντας την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα βάσει των προτροπών της έκθεσης της επιτροπής Spaak.² Το επόμενο βήμα στην εξελικτική της πορεία έγινε το 1960 όταν θεσπίστηκε η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών με την συμμετοχή των χωρών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και τρίτων χωρών. Εν συνέχεια το 1979 λειτούργησε για πρώτη φορά το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα ενώ το 1987 ξεκίνησε η ισχύς της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης που προωθούσε την ευρωπαϊκή οικονομική ολοκλήρωση με βασικό εργαλείο την εδραίωση μιας ενιαίας αγοράς.³ Το 1991 αποτέλεσε χρονιά ορόσημο για την Ευρωπαϊκή Ένωση όπου στο Μάαστριχτ τέθηκε η βάση της δημιουργίας μιας ολοκληρωμένης οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Αποκορύφωματος εν λόγω προσπάθειας ήταν η νομισματική ένωση που ξεκίνησε ως διαδικασία το 1999 με την εφαρμογή των πολιτικών στις επιλεγθείσες χώρες και η οποία διήρκεσε 3 έτη.⁴

¹ Βαρβαρούσης, 2013

² Hildebrand, 2009

³ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, 1987

⁴ Κιόχος & Παπανικολάου, 2000

Ο ρόλος της Γερμανίας τόσο για την Ελλάδα όσο και για την ίδια την ένωση είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς τις τελευταίες δεκαετίες κατάφερε να ξεπεράσει παραδοσιακές οικονομικές δυνάμεις όπως η Γαλλία και η Ιταλία και να αποτελέσει όχι τον πρώτο μεταξύ ίσων αλλά τον ηγέτη της ένωσης. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η πορεία του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος σε σταθερές τιμές για όλα τα μέλη της ευρωζώνης την πενταετία 2008 – 2012.

	2008	2009	2010	2011	2012
Austria	267.452	257.231	261.781	269.201	271.545
Belgium	357.637	347.669	356.069	362.619	361.600
Cyprus	15.192	14.910	15.105	15.186	14.818
Estonia	12.684	10.896	11.175	12.243	12.725
Finland	166.035	151.858	156.965	161.244	159.911
France	1,799.206	1,742.584	1,772.639	1,808.569	1,808.820
Germany	2,404.855	2,282.568	2,370.599	2,451.178	2,473.144
Greece	210.440	203.841	193.765	179.998	168.498
Ireland	171.829	160.859	159.148	162.600	162.855
Italy	1,475.412	1,394.348	1,418.376	1,423.674	1,389.948
Luxembourg	33.607	32.238	33.170	33.719	33.832
Malta	5.476	5.322	5.492	5.592	5.650
Netherlands	561.597	541.000	549.265	554.453	547.538
Portugal	164.646	159.858	162.953	160.854	155.645
Slovak Republic	62.432	59.350	61.951	63.950	65.246
Slovenia	25.958	23.897	24.197	24.369	23.749
Spain	1,087.787	1,046.099	1,043.978	1,044.522	1,027.362

Πίνακας 1.1: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε σταθερές τιμές (δισ)⁵

Μελετώντας τα ανωτέρω στοιχεία είναι εμφανέστατη η ηγετική θέση της Γερμανίας στην ευρωπαϊκή οικονομία κατέχοντας σταθερά και με διαφορά το υψηλότερο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε σταθερές τιμές, καταγράφοντας υπερδιπλάσια επίπεδα από την Ισπανία και άνω των δέκα φορές μεγαλύτερα από χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Φινλανδία. Αξίζει

⁵International Monetary Fund, 2013

δε να σημειωθεί ότι η γερμανική οικονομική δραστηριότητα όπως εκφράζεται από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι υψηλότερη από ότι της Ιταλίας και της Ισπανίας μαζί που κατέχουν την 3^η και την 4^η θέση στη ευρωζώνη.

Γίνεται οπότε αντιληπτό ότι η Γερμανία δύναται και αποτελεί έναν σημαντικό εταίρο για την Ελλάδα τόσο από πλευράς εισαγωγών καθώς είναι η χώρα που αποτελεί την παραγωγική ατμομηχανή της Ευρώπης όσο και εξαγωγών λόγω του υψηλού εθνικού εισοδήματος της οικονομίας.

2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Ρόλος της Γερμανίας

2.1 Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά

Η δημιουργία της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς, που αποτελείται σήμερα από 28 χώρες και η αύξηση των εμπορικών και των γενικών οικονομικών δραστηριοτήτων, μετέτρεψαν την Ευρωπαϊκή Ένωση(ΕΕ) σε σημαντική εμπορική δύναμη, όπου επιδιώκεται η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, επενδύοντας κυρίως στις μεταφορές, την ενέργεια και την έρευνα, με ταυτόχρονη μέριμνα για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις⁶.

Έχοντας 500 εκατομμύρια καταναλωτές σε 28 κράτη-μέλη, η ΕΕ είναι μία από τις σημαντικότερες οικονομίες του πλανήτη, αντιπροσωπεύοντας άνω του 1/5 της παγκόσμιας παραγωγής⁷. Με στοιχεία έτους 2012, η ΕΕ είναι μεγαλύτερη από την οικονομία των ΗΠΑ με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της (ΑΕΠ)να ανέρχεται σε 12.945 δις ευρώ⁸.

Αν και στην ΕΕ αναλογεί μόλις το 7% του πληθυσμού της γης, οι εμπορικές της συναλλαγές με τον υπόλοιπο κόσμο φθάνουν στο 20% περίπου των παγκόσμιων εξαγωγών και εισαγωγών. Τα δύο τρίτα περίπου των εμπορικών συναλλαγών της πραγματοποιούνται με άλλες χώρες της ΕΕ⁹.

⁶ΕΕ, 2014, http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_el.htm

⁷Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 4

⁸ ΕΕ, 2014, http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_el.htm

⁹ ΕΕ, 2014, http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_el.htm

Παρόλο που το εμπόριο έχει πληγεί από την πρόσφατη παγκόσμια ύφεση, η ΕΕ ήταν πρώτη εμπορική δύναμη το 2011, με αναλογία 16,4 % των παγκόσμιων εισαγωγών. Ακολουθούσαν στη δεύτερη θέση οι ΗΠΑ, με 15,5 % του συνόλου των εισαγωγών, και στην τρίτη θέση η Κίνα με 11,9 %. Το ίδιο έτος, η ΕΕ ήταν επίσης ο μεγαλύτερος εξαγωγέας, με ποσοστό 15,4 % του συνόλου των εξαγωγών — σε σύγκριση με το 13,4 % που αναλογούσε στην Κίνα και το 10,5 % στις ΗΠΑ¹⁰. Η ΕΕ αποτελεί επίσης τόπο προσέλκυσης ξένων επενδύσεων από όλον τον κόσμο. Η ανάπτυξη της αγοράς της έχει επίσης και πολιτικό όφελος στην παγκόσμια κοινότητα, καθώς διαθέτει μεγάλο κύρος σε διεθνείς οργανισμούς, όπως στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, σε διάφορα διεθνή φόρουμ και σε τρίτες χώρες¹¹.

Η Έρευνα και Ανάπτυξη βρίσκονται στο επίκεντρο της στρατηγικής της ΕΕ για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της. Στόχος είναι να αυξηθούν οι δαπάνες στον τομέα, ώστε να ευθυγραμμιστούν με τις αντίστοιχες δαπάνες των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας¹².

2.2 Νομισματική και Οικονομική Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) κινήθηκε κυρίως πάνω στο γαλλογερμανικό άξονα. Ενόψει νομισματικών ανισορροπιών που προέκυψαν και για την αντιμετώπιση των πετρελαϊκών κρίσεων του 1973 και του 1979, επιτεύχθηκαν - με πρωτοβουλία κυρίως των δύο αυτών χωρών - κάποιες νομισματικές συμφωνίες για αντιμετώπιση της ύφεσης στην ΕΕ και

¹⁰ΕΕ, 2014, http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_el.htm

¹¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 4, 14

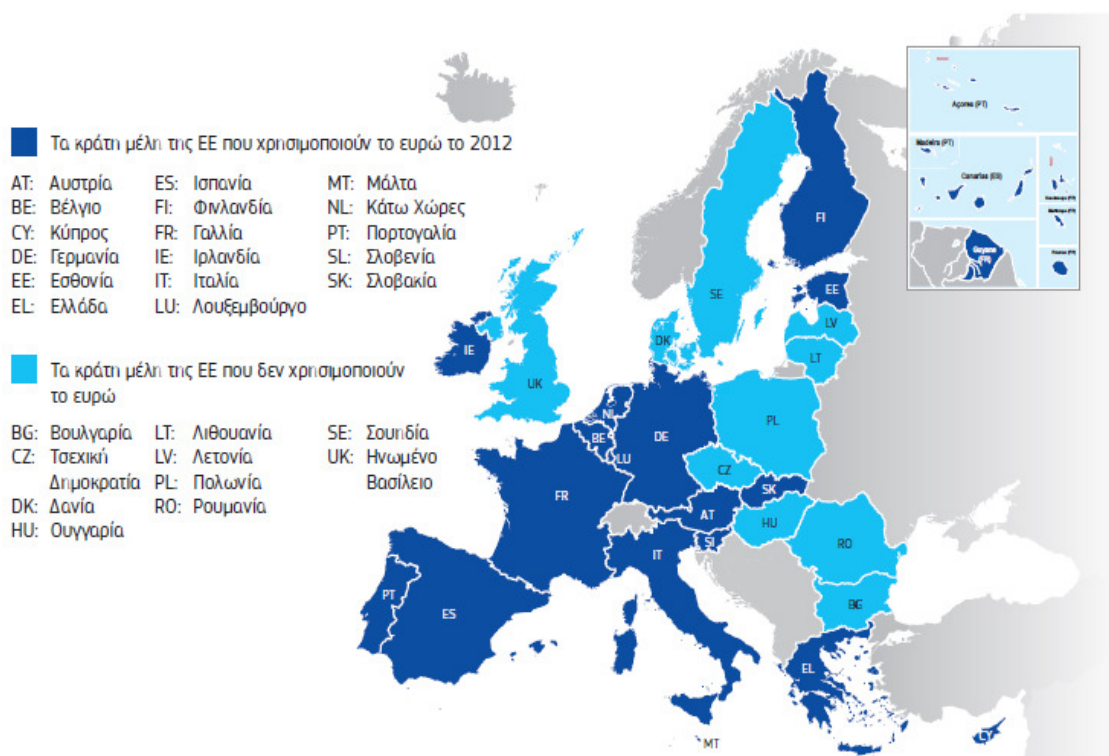
¹²ΕΕ, 2014, http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_el.htm

την εξισορρόπηση της κατάστασης, όπως η θέσπιση της λογιστικής μονάδας ECU, που όριζε τη διακύμανση (+ -2,25%) των υπόλοιπων νομισμάτων των χωρών-μελών. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα τέθηκε σε ισχύ από το 1979, ενώ η Γερμανική Ομοσπονδιακή Τράπεζα(Bundesbank) είχε κυρίαρχο ρόλο στη νομισματική πολιτική, με σκοπό τον περιορισμό του όγκου του χρήματος και τα υψηλά επιτόκια¹³.

Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992, με την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς και την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) (το 1998), οι ηγέτες της ΕΕ δημιούργησαν την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Το διάστημα 1999-2002, αρχικά 12 χώρες-μέλη της ΕΕ κατήργησαν τα εθνικά τους νομίσματα και προσχώρησαν στο ενιαίο νόμισμα, το Ευρώ. Σήμερα, 18 κράτη-μέλη ανήκουν στην Ευρωζώνη (Εικόνα 2.1), που συμπληρώνει την Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά, χωρίς σύνορα, όπου τα κεφάλαια, τα αγαθά και οι υπηρεσίες κυκλοφορούν ελεύθερα στις χώρες της ΕΕ.¹⁴

¹³ Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 4

Εικόνα 2.1: Κράτη – Μέλη της Ζώνης του Ευρώ

Σημ.: Το 2014, στη Ζώνη του Ευρώ προσχώρησε και η Λετονία (18^ο κράτος-μέλος)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013

Το ευρώ έχει προφανή απτά οφέλη, ενώ επίσης αποτελεί σύμβολο της ευρωπαϊκής ενότητας και ταυτότητας. Η υιοθέτησή του, εκτός από οικονομική ήταν και πολιτική απόφαση, για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Οι στρατηγικοί λόγοι καθιέρωσης του κοινού νομίσματος αφορούν την προώθηση της οικονομικής σύγκλισης, που με την πάροδο του χρόνου επιδιώκεται για την ολοκλήρωση των οικονομιών της Ευρωζώνης. Στόχος είναι η δημιουργία περισσότερου πλούτου, δίνοντας ώθηση στην ελεύθερη κυκλοφορία του εμπορίου και των προσώπων¹⁵.

Με την καθιέρωση του ευρώ ακολούθησε μία σταθερή οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ, που συνοδεύθηκε από άνοδο της απασχόλησης και του

¹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 3-4

βιοτικού επιπέδου – αν και η εξέλιξη αυτή διακόπηκε μετά την κρίση του 2008 (βλ. Διάγραμμα 2.2). Για τον επιχειρηματικό κόσμο, το ενιαίο νόμισμα σημαίνει σταθερά επιτόκια που ενθαρρύνουν τις επενδύσεις και την ανάπτυξη θέσεων εργασίας, εφόσον δεν υπάρχει το συναλλαγματικό ρίσκο. Η σταθερότητα της Ευρωζώνης απέναντι σε κραδασμούς - έναντι της μειωμένης αντοχής εγχώριων νομισμάτων - αφορά επίσης στην ασφάλεια μακροπρόθεσμων επιχειρηματικών σχεδίων και κατά συνέπεια, στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας, σε εποχή παγκοσμιοποίησης των αγορών. Το ευρώ σήμερα, μαζί με το δολάριο ΗΠΑ είναι τα νομίσματα που περισσότερο προτιμώνται στις παγκόσμιες συναλλαγές¹⁶.

Θεσμικά, η Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση εκφράζεται μέσω του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), που αποτελείται από το Ευρωσύστημα, δηλαδή την ΕΚΤ και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των κρατών-μελών, ανεξάρτητα εάν έχουν υιοθετήσει το ευρώ¹⁷. Βασικός σκοπός του ΕΣΚΤ είναι «η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και η διαφύλαξη της αξίας του ευρώ»¹⁸.

Η ΕΚΤ είναι η κεντρική αρχή του Ευρωσυστήματος και του ΕΣΚΤ και έχει ρόλο ανεξάρτητου υπερεθνικού φορέα για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στη Ζώνη του Ευρώ¹⁹. Η ΕΚΤ εφαρμόζει αυστηρές πολιτικές ελέγχου τιμών και περιορισμών στην κυκλοφορία του χρήματος, μέσω άσκησης σκληρής νομισματικής πολιτικής. Η πολιτική αυτή θεωρείται πως εξασφαλίζει σημαντικά πλεονεκτήματα υπέρ των ισχυρών οικονομιών της Κεντρικής Ευρώπης σε βάρος των περιφερειακών χωρών της ΕΕ²⁰. Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο του ΕΣΚΤ, δεν επιτρέπεται η πρόσβαση των κυβερνητικών αρχών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, αλλά ούτε και η

¹⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 12, 4

¹⁷ ΕΚΤ, 2014α, <http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/index.el.html>

¹⁸ ΕΚΤ, 2014β, http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/mission_eurosys.el.html

¹⁹ Αγραπίδη-Γκόρτσου, 2006, σ. 12-13, 51

²⁰ Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

παροχή διευκολύνσεων εκ μέρους της ΕΚΤ προς τα κράτη-μέλη μέσω άμεσης χρηματοδότησης (αγοράς χρεογράφων)²¹.

Η οικονομική πολιτική της ΕΕ ρυθμίζεται κατά ένα μέρος σε επίπεδο κεντρικό (βασικές πολιτικές), ώστε να εξασφαλίζεται η επιδιωκόμενη σταθερότητα. Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης είναι το βασικό εργαλείο της ΕΕ για το συντονισμό και την καθοδήγηση της χάραξης οικονομικής πολιτικής στα κράτη-μέλη. Οι βασικοί κανόνες του Συμφώνου είναι: (α) Το δημόσιο χρέος κάθε χώρας-μέλους να μην υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ της και (β) το δημόσιο έλλειμμα να μην υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ της. Η άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής επαφίεται στα εθνικά κράτη-μέλη της ΕΕ. Τα ζητήματα παράβασης αυτών των κανόνων που ενέκυψαν στα εθνικά κράτη, ιδιαίτερα κατά την πρόσφατη οικονομική κρίση, κατέδειξαν την ανάγκη ενίσχυσης της οικονομικής διακυβέρνησης στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη²².

Η οικονομική στρατηγική της ΕΕ «Ευρώπη 2020» εκφράζει το κοινό όραμα των πολιτικών της για ανάπτυξη και απασχόληση. Παρότι η ΕΕ διαθέτει νομισματική ένωση, η οικονομική ένωση δεν έχει προοδεύσει στον επιθυμητό βαθμό. Οι χώρες της ΕΕ παρουσιάζουν σήμερα μεγάλες αποκλίσεις στο βαθμό ανάπτυξης, στον πληθωρισμό, στην ανταγωνιστικότητα, στην ανεργία κλπ. Ο στενότερος οικονομικός συντονισμός τους κρίνεται απαραίτητος, δεδομένων μάλιστα των μεγάλων οικονομικών προβλημάτων και της κρίσης χρέους που αντιμετωπίζουν κάποιες χώρες-μέλη. Προς την κατεύθυνση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών γίνονται κάποια βήματα σε κεντρικό ευρωπαϊκό επίπεδο²³.

²¹ Αγραπίδη-Γκόρτσου, 2006, σ. 12-13, 51

²² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 7

²³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 12, 7

2.3 Η Κρίση στην Ευρωζώνη: Επιπτώσεις και Αντιμετώπιση

Η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση ξεκίνησε ως χρηματοπιστωτική και συνδέθηκε με την εκτεταμένη εξάπλωση χρηματοοικονομικών καινοτόμων προϊόντων και των συνυφασμένων με αυτά κινδύνων. Η έλευσή της αποδίδεται στη βιβλιογραφία σε μία σειρά αρνητικών συγκυριών οικονομικής και χρηματοπιστωτικής πολιτικής, κυρίως στο αμερικανικό μέτωπο, από όπου αρχικά προήλθε, αλλά επίσης οφείλεται σε αδυναμία αποτελεσματικής διαχείρισης των – μακροπρόθεσμων κυρίως - κινδύνων από τα πιστωτικά ιδρύματα και σε έλλειμμα του εποπτικού τους πλαισίου²⁴.

Κατά τη φάση όξυνσης της κρίσης, από το Σεπτέμβριο του 2008, οι επιπτώσεις της μεταδόθηκαν μέσω των χρηματοοικονομικών προϊόντων των ΗΠΑ και στα ομόλογα ευρωπαϊκών κρατών, λόγω της μεγάλης αλληλεξάρτησης των παγκόσμιων αγορών. Στην Ευρωζώνη, επίκεντρο της κρίσης θεωρήθηκε η ελληνική κρίση χρέους και οι επιδράσεις της έπληξαν και το ευρώ²⁵. Στην ΕΕ, η συσσώρευση μεγάλου δημόσιου χρέους σε ορισμένα κράτη, σε συνδυασμό με μεγάλες διαφορές στην ανταγωνιστικότητά τους κατέστησαν την ταυτόχρονη αντιμετώπιση της κρίσης χρέους με την χρηματοπιστωτική κρίση πολύ δύσκολη²⁶.

Αρχικά, οι χρηματοπιστωτικός τομέας της Ευρωζώνης δέχθηκε μεγάλο πλήγμα και οι διατραπεζικές αγορές διέκοψαν το δανεισμό. Η έλλειψη πιστώσεων δημιούργησε προβλήματα ρευστότητας και σχετίσθηκε με την κρίση εμπιστοσύνης στο σύστημα. Αμέσως μετά τις πρώτες αυτές επιπτώσεις, υπήρξε εκτεταμένη παροχή κρατικών εγγυήσεων στις τράπεζες,

²⁴ Μόσχος & Χορταρέας, 2011, σ. 57

²⁵ Χριστόπουλος & Ντόκας., 2012, σ. 388

²⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 12

όπως και κρατική χρηματοδότηση πρωτοφανούς ύψους για τη διάσωσή τους. Η συνολική αυτή στήριξη έφθασε τα 1.540 δις ευρώ και μειώθηκε σε 1.050 δις ευρώ τον Ιούνιο του 2012²⁷.

Η ΕΚΤ, για την αντιμετώπιση της κατάστασης, παρείχε ρευστότητα στις τράπεζες και σταδιακά μείωσε τα επιτόκια. Ως μέτρα μη συμβατικής πολιτικής διεξήγαγε δύο προγράμματα αγοράς καλυμμένων ομολογιών μεταξύ του 2009 - 2011²⁸.

Από τις αρχές του 2010, οι πιέσεις στην Ευρωζώνη είχαν εντατικοποιηθεί, λόγω του πανικού που προκλήθηκε, ειδικά μετά τον κίνδυνο της ελληνικής χρεοκοπίας. Στα προβληματικά κράτη, που περισσότερο εμφάνιζαν δημοσιονομικά προβλήματα (όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία κλπ.) επιβλήθηκαν μεταρρυθμιστικά προγράμματα δημοσιονομικών προσαρμογών, με αντίκρισμα τη χρηματοδότησή τους και με σκοπό την εξομάλυνση του υψηλού κρατικού χρέους και των ελλειμμάτων.

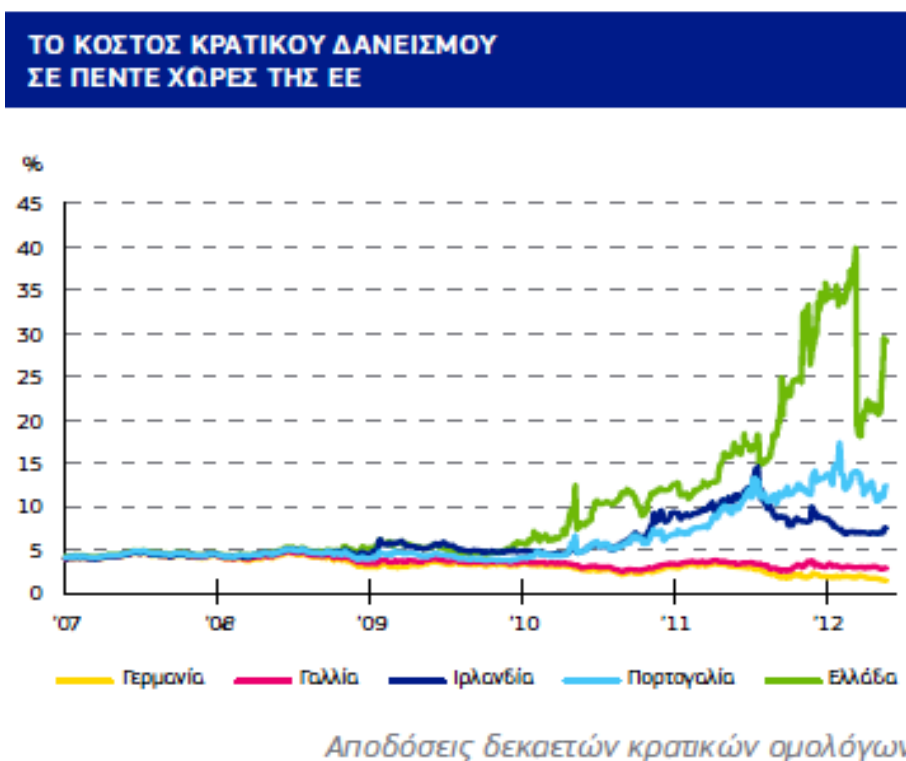
Οι κρατικές ενισχύσεις στα χρέη του τραπεζικού τομέα και τα χρηματοδοτικά πακέτα που δόθηκαν ως ενίσχυση στα κράτη για τη στήριξη των οικονομιών τους, σε συνδυασμό με τα μειωμένα τους έσοδα, αύξησαν εκρηκτικά το δημόσιο δανεισμό σεόλες σχεδόν τις χώρες²⁹. Σε κάποιες αδύναμες χώρες της Ευρωζώνης που είχαν πρόβλημα χρηματοδότησης των χρεών τους, σημειώθηκε μεγάλη άνοδος των επιτοκίων των κρατικών τους ομολόγων (ιδιαίτερα των ελληνικών), γεγονός που επιδείνωσε την κρίση του δημόσιου χρέους, όπως φαίνεται στο ακόλουθο Διάγραμμα 2.1³⁰.

²⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 12, 13

²⁸ ΕΚΤ, 2014, σ. 101

²⁹ Χριστόπουλος & Ντόκας, 2012, σ. 388

³⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 12

Διάγραμμα 2.1: Κόστος Κρατικού Δανεισμού σε χώρες της ΕΕ (2007-2012)

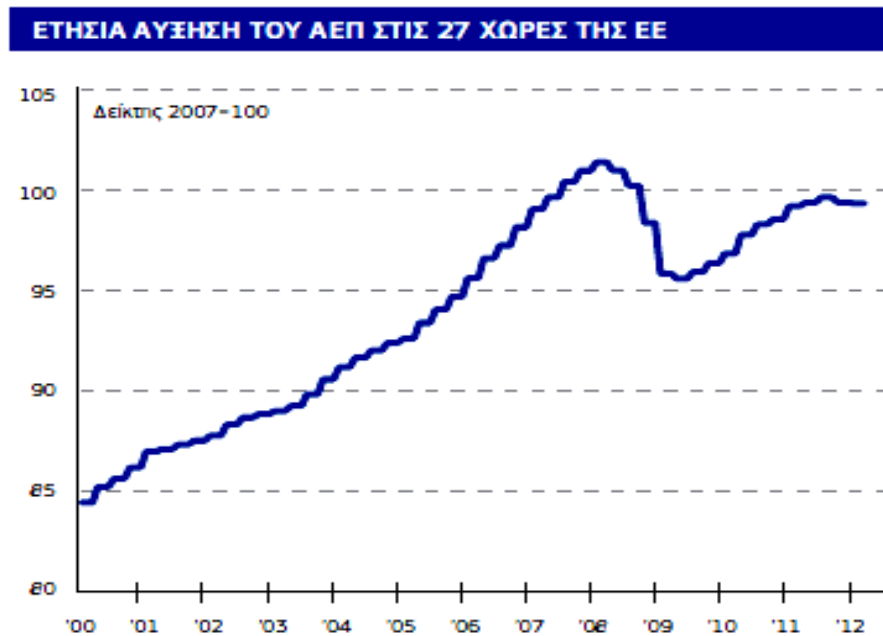
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 13

Η κρίση δημόσιου χρέους κάποιων κρατών-μελών της Ευρωζώνης αναζωπυρώθηκε το καλοκαίρι του 2012, με συνέπεια τις αρνητικές αλληλεπιδράσεις στις αγορές κρατικών χρεογράφων, την περαιτέρω συμπίεση της ρευστότητας και των κεφαλαίων των τραπεζών, που ήδη αντιμετώπιζαν προβλήματα απώλειας εμπιστοσύνης και διαρροής καταθέσεων³¹. Κατά το 2013 παρατηρήθηκε μία εξομάλυνση (υποχώρηση) των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων στις χώρες που αντιμετώπιζαν πρόβλημα, ενώ επίσης εκδόθηκαν και νέα ομόλογα, ως συνέπεια της θετικής συμβολής των μέτρων αντισυμβατικής νομισματικής πολιτικής που αναλήφθηκαν από την ΕΚΤ³².

³¹ΕΚΤ, 2013, σ. 127-128

³² ΕΚΤ, 2014, σ. 20

Στην πραγματική οικονομία της Ευρωζώνης, από το 2008 οι συνέπειες της κρίσης προκάλεσαν σημαντική υστέρηση των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης (Διάγραμμα 2.2), όπως συνέβη και σε άλλες χώρες. Αρνητική ήταν επίσης η επίδραση στην απασχόληση, με συνέπεια την απώλεια εκατομμυρίων θέσεων εργασίας³³ (Διάγραμμα 2.3).

Διάγραμμα 2.2: Ετήσια Μεταβολή του ΑΕΠ στην ΕΕ-27 (2000-2012)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 13

³³Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 12-13

Διάγραμμα 2.3: Απασχόληση και Ανεργία στην Ευρωζώνη (2008-2013)

Πηγή: ΕΚΤ, 2014, σ. 75

Συνολικά, το μέσο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη ήταν 12,1% το 2013 (έναντι 11,4% το 2012), αν και θεωρείται ότι η επιδείνωση σταμάτησε το 2013³⁴.

Ο πληθωρισμός στη Ζώνη του Ευρώ το 2013 ήταν περίπου 1,4% (έναντι 2,5% το 2012 και 2,7% το 2011). Η μείωση στη διάρκεια του 2013 οφείλεται κυρίως στη μεγάλη επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των τιμών της ενέργειας και τροφίμων³⁵.

³⁴ ΕΚΤ, 2014, σ. 84

³⁵ ΕΚΤ, 2014, σ. 58

Η βιομηχανική παραγωγή στην Ευρωζώνη, μετά την κάμψη από το 2010, αυξήθηκε ελαφρά το 2013³⁶ (Διάγραμμα 2.4).

Διάγραμμα 2.4: Δραστηριότητα Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ευρωζώνη (2008-2013)

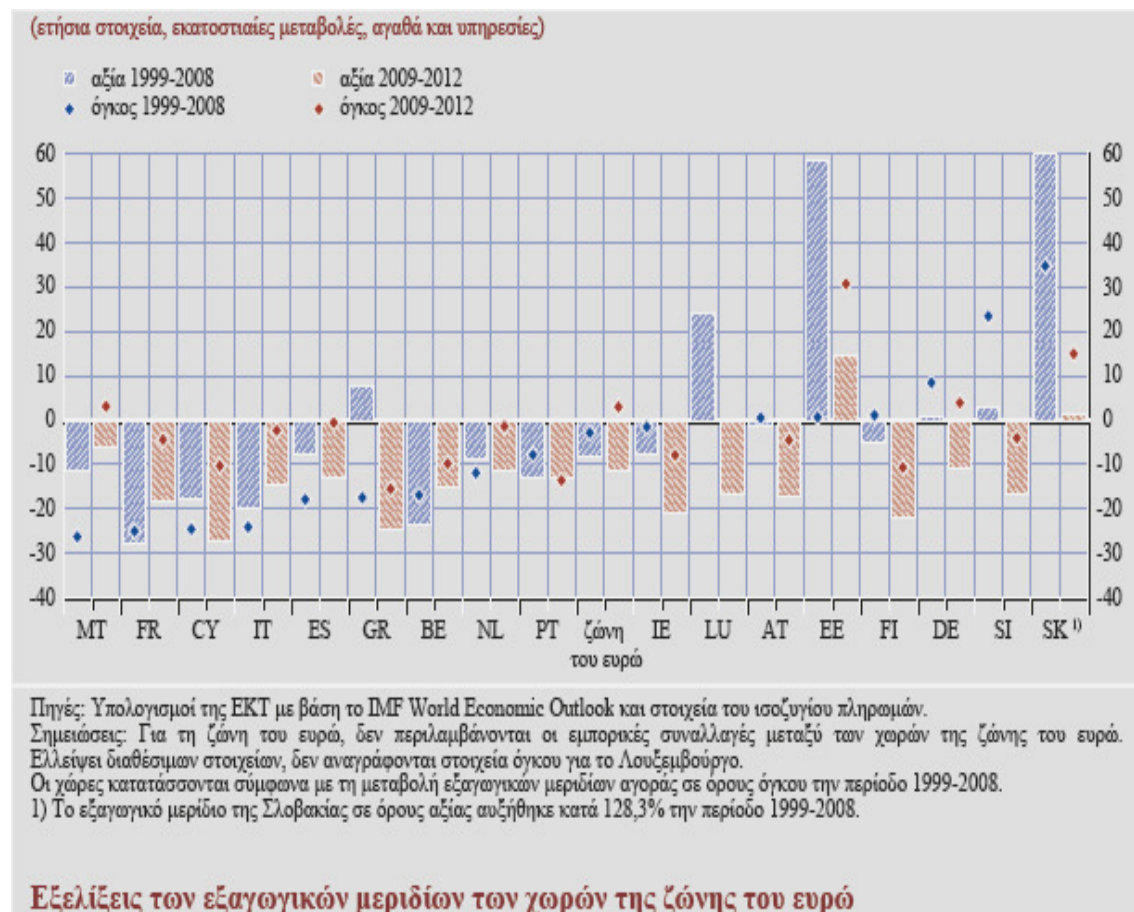
Πηγή: ΕΚΤ, 2014, σ. 74

Γενικά, το εξαγωγικό εμπόριο της Ζώνης του Ευρώ έχει ανακάμψει σε όρους όγκου από το 2009, καταγράφοντας σωρευτικά άνοδο κατά 3,3% έως το 2012. Η εξέλιξη αυτή έχει επιτευχθεί κυρίως χάρη στη θετική συμβολή των γερμανικών εξαγωγών (σε όρους όγκου) που έδειξαν ανθεκτικότητα. Επίσης, συνέβαλαν οι προσπάθειες ορισμένων χωρών για άνοδο της ανταγωνιστικότητάς τους. Ωστόσο, κατά την ευρύτερη περίοδο 1999 – 2012, παρατηρούνται μειωμένα μερίδια στην Ευρωζώνη σε όρους όγκους και αξίας

³⁶ ΕΚΤ, 2014, σ. 74

εξαγωγών, αν και υπάρχουν διαφορές από χώρα σε χώρα (Διάγραμμα 2.5)

37

Διάγραμμα 2.5: Εξέλιξη Εξαγωγικών Μεριδίων Χωρών της Ζώνης του Ευρώ (1999-2012)

Πηγή: ΕΚΤ, 2014, σ. 72

Ενώ η μείωση των εξαγωγικών μεριδίων οφείλονταν περισσότερο στον κλάδο των αγαθών, μεγαλύτερη ανθεκτικότητα έδειξε ο κλάδος των υπηρεσιών. Για το άμεσο μέλλον, γενικά η δυναμική των εμπορικών συναλλαγών προβλέπεται υποτονική και σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτά που υπήρχαν πριν την κρίση³⁸.

³⁷ΕΚΤ, 2014, σ. 72, 74, 23

³⁸ΕΚΤ, 2014, σ. 23

Το 2013 οι επενδύσεις ανέκαμψαν ελαφρώς, λόγω της μείωσης της αβεβαιότητας, ωστόσο προβλήματα συνέχισαν να υπάρχουν, λόγω των κεφαλαιακών περιορισμών στο χρηματοπιστωτικό τομέα και γενικά στις πιστώσεις. Παράλληλα, οι λόγοι συγκράτησης των επενδύσεων ήταν και ο χαμηλός βαθμός χρησιμοποίησης του παραγωγικού δυναμικού και οι υποτονική ζήτηση³⁹.

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Ευρωζώνης έχουν σημαντικά προβλήματα σχετικά με την πρόσβασή τους σε δανεισμό, κυρίως λόγω του περιορισμού των τραπεζικών πιστώσεων. Σημειώνεται ότι οι έρευνες έδειξαν ότι υπάρχει ανομοιογένεια στις συνθήκες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων μεταξύ των χωρών-μελών, καθώς οι επιχειρήσεις που βρίσκονται στα κράτη που έχουν πληγεί από την κρίση αντιμετωπίζουν μεγαλύτερα προβλήματα. Συνολικά, η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια, ως ποσοστό επί του ΑΕΠ και η υστέρηση αυτή φανερώνει αφενός τις περιοριστικές πιστωτικές συνθήκες, αλλά και, κατά ένα μέρος, την ανάγκη διόρθωσης της υπέρμετρης συσσώρευσης χρέους του παρελθόντος, ιδιαίτερα σε ορισμένες χώρες και τομείς⁴⁰.

Στον τομέα των δημοσιονομικών ανισορροπιών, από το 2010, οι επιμέρους χώρες της Ζώνης του Ευρώ θεωρείται πως έχουν προοδεύσει σημαντικά για τη μείωσή τους⁴¹. Το 2011, στην Ευρωζώνη υπήρχε χαμηλότερο έλλειμμα στον κρατικό προϋπολογισμό (4,1% του ΑΕΠ) από αυτό των ΗΠΑ (9,6% του ΑΕΠ) και της Ιαπωνίας (8,2% του ΑΕΠ). Επίσης το δημόσιο χρέος των χωρών της Ευρωζώνης (87% του ΑΕΠ) ήταν χαμηλότερο από των ΗΠΑ (102,9% του ΑΕΠ) και της Ιαπωνίας (229,8% του ΑΕΠ)⁴². Παρόλα αυτά, ποσοστιαία, το έλλειμμα και το χρέος παραμένουν σε πολύ υψηλά επίπεδα στην Ευρωζώνη - υψηλότερα από αυτά που ίσχυαν προ της

³⁹ ΕΚΤ, 2014, σ. 64

⁴⁰ ΕΚΤ, 2014, σ. 57, 68

⁴¹ ΕΚΤ, 2014, σ. 81

⁴² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 8

κρίσης (Πίνακας 2.6). Μελλοντικά, σημαντικό θεωρείται να συνεχισθούν οι προσπάθειες δημοσιονομικής προσαρμογής⁴³.

	(% του ΑΕΠ)							
	Πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-) της γενικής κυβέρνησης				Ακαθάριστο χρέος γενικής κυβέρνησης			
	Ευρωπαϊκή Επιτροπή			Πρόγραμμα σταθερότητας	Ευρωπαϊκή Επιτροπή			Πρόγραμμα σταθερότητας
	2011	2012	2013	2013	2011	2012	2013	2013
Βέλγιο	-3,7	-4,0	-2,8	-2,5	98,0	99,8	100,4	100,0
Γερμανία	-0,8	0,1	0,0	-0,5	80,0	81,0	79,6	80,5
Εσθονία	1,1	-0,2	-0,4	-0,5	6,1	9,8	10,0	10,2
Ιρλανδία	-13,1	-8,2	-7,4	-7,5	104,1	117,4	124,4	123,3
Ελλάδα ¹⁾	-9,5	-9,0	-13,5	-	170,3	156,9	176,2	-
Ισπανία	-9,6	-10,6	-6,8	-6,3	70,5	86,0	94,8	91,4
Γαλλία	-5,3	-4,8	-4,1	-3,7	85,8	90,2	93,5	93,6
Ιταλία	-3,8	-3,0	-3,0	-2,9	120,7	127,0	133,0	130,4
Κύπρος	-6,3	-6,4	-8,3	-	71,5	86,6	116,0	-
Λουξεμβούργο	0,1	-0,6	-0,9	-0,7	18,7	21,7	24,5	23,8
Μάλτα	-2,8	-3,3	-3,4	-2,7	69,5	71,3	72,6	74,2
Ολλανδία	-4,3	-4,1	-3,3	-3,4	65,7	71,3	74,8	74,0
Αυστρία	-2,5	-2,5	-2,5	-2,3	72,8	74,0	74,8	73,6
Πορτογαλία ¹⁾	-4,3	-6,4	-5,9	-5,5	108,2	124,1	127,8	122,3
Σλοβενία	-6,3	-3,8	-5,8	-7,9	47,1	54,4	63,2	61,8
Σλοβακία	-5,1	-4,5	-3,0	-2,9	43,4	52,4	54,3	54,8
Φινλανδία	-0,7	-1,8	-2,2	-1,9	49,2	53,6	58,4	56,3
Ζώνη του ευρώ	-4,2	-3,7	-3,1	-2,9	88,0	92,7	95,7	93,4

Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, European Economic Forecast: Autumn 2013, επικαιροποιημένα προγράμματα σταθερότητας Απριλίου 2013 και υπολογισμοί της ΕΚΤ.

Σημείωση: Τα στοιχεία βασίζονται στους ορισμούς του ESA 95.

1) Τα στοιχεία για την Ελλάδα και την Πορτογαλία δεν αφορούν τους στόχους του προγράμματος σταθερότητας, αλλά τους αναθεωρημένους στόχους του δεύτερου προγράμματος προσαρμογής. Οι στόχοι για την Ελλάδα έχουν τεθεί σε όρους πρωτογενούς δημοσιονομικού αποτελέσματος.

Πίνακας 2.6: Δημοσιονομική Κατάσταση στην Ευρωζώνη και στις επιμέρους Χώρες

Πηγή: ΕΚΤ, 2014, σ. 76

Πρόσφατα, οι συνθήκες στις αγορές χρήματος της Ευρωζώνης έχουν βελτιωθεί, με την αποκλιμάκωση της κρίσης δημόσιου χρέους και οι διασυννοριακές τραπεζικές αγορές άρχισαν να ανοίγουν σταδιακά, παρότι υπάρχει σημαντικός βαθμός κατακερματισμού της αγοράς⁴⁴.

⁴³ ΕΚΤ, 2014, σ. 81

⁴⁴ ΕΚΤ, 2014, σ. 39

2.3.1 Οι Διαστάσεις Αντιμετώπισης της Κρίσης

Κατά την αντιμετώπιση της κρίσης, κυρίως στα πρώτα στάδια, η νομισματική πολιτική της Ευρωζώνης δεν θεωρείται ότι μεταδόθηκε ομαλά, ενώ επίσης επικρίθηκε για συντηρητισμό και καθυστέρηση αντίδρασης. Λόγω και της κατάρτησης των εθνικών χρηματοπιστωτικών αγορών, σε ορισμένες χώρες, η μείωση των βασικών επιτοκίων δεν μετακίνησε στα επιτόκια των τραπεζικών δανείων⁴⁵, ώστε να χρηματοδοτηθεί η πραγματική οικονομία.

Η κρίση χρέους θεωρείται παρατεταμένη στην Ευρωζώνη και έχει χαρακτηριστεί από αναποφασιστικότητα αντιμετώπισής της, τόσο εκ μέρους των κυβερνήσεων, όσο και εκ μέρους της ΕΚΤ. Επιπλέον, οι χρηματοπιστωτικές συνθήκες ήταν ανομοιογενείς στα κράτη-μέλη και υπήρξαν παράλληλα τα εμπόδια πρόσβασης ορισμένων τραπεζών (π.χ. των ελληνικών) στη διατραπεζική αγορά⁴⁶.

Παρότι φαίνονταν να υπάρχει η οικονομική σύγκλιση της ΕΕ πριν την κρίση, σύντομα μετά έγινε αντιληπτό ότι αυτή ήταν επιφανειακή. Οι αποκλίσεις που αναδύθηκαν μεταξύ των οικονομιών της Ευρωζώνης προκάλεσαν μεγάλη δυσκολία σε κάποιες χώρες να αντιδράσουν αποτελεσματικά. Κάποια επίπεδα στα οποία οι αποκλίσεις φανερώθηκαν περισσότερο ήταν η συνολική οικονομική ανταγωνιστικότητα και η παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού. Η διαδικασία μακροοικονομικών ανισορροπιών και το Σύμφωνο για το Ευρώ είναι μηχανισμοί που παρακολουθούν τέτοιους τομείς των εθνικών οικονομιών, κατά την εκδήλωση και την εξέλιξη τέτοιων αποκλίσεων⁴⁷.

⁴⁵ ΕΚΤ, 2013, σ. 14-15

⁴⁶ ΕΚΤ, 2013, σ. 127-128

⁴⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 13

Πρόοδος σημειώθηκε με την «Ουσιαστική Οικονομική Διακυβέρνηση» στην Ευρωζώνη για το συντονισμό των οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών, ωστόσο σήμερα η ύφεση παραμένει και οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις καθυστερούν⁴⁸. Το νέο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης που υλοποιείται αυτήν την εποχή έχει σκοπό την εξασφάλιση της ανοδικής πορείας της οικονομικής ανάπτυξης, την αύξηση της απασχόλησης και την καλύτερη προστασία της ευρωπαϊκής οικονομίας από μελλοντικές κρίσεις⁴⁹.

Στην Ευρωζώνη σήμερα η βασική πρόκληση για τη δημοσιονομική πολιτική είναι η διατήρηση μεσοπρόθεσμα της δημοσιονομικής προσαρμογής, προκειμένου να μειωθούν τα υψηλά χρέη και να δημιουργηθούν συνθήκες ασφάλειας έναντι μελλοντικών κινδύνων και διαταραχών. Ιδιαίτερο σημείο προσοχής θεωρείται η επίδραση της γήρανσης του πληθυσμού στα δημόσια οικονομικά⁵⁰.

2.4 Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα, Ρυθμιστική Παρέμβαση & Εποπτεία

Η χρηματοπιστωτική σταθερότητα θεωρείται βασική προϋπόθεση της νομισματικής και οικονομικής ένωσης στην ΕΕ, και απαιτείται για την πρόληψη κρίσεων στην Ευρωζώνη⁵¹. Παράλληλα, μπορεί να συμβάλλει στην ενδυνάμωση της οικονομικής ανάπτυξης. Το θεσμικό πλαίσιο για την εξασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας βασίζεται πρωτίστως στη σταθερότητα του τραπεζικού τομέα.

⁴⁸ ΤτΕ, 2014, σ. 29

⁴⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, σ. 12

⁵⁰ ΕΚΤ, 2014, σ. 76

⁵¹ ΕΚΤ, 2014γ, <https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/stability/html/index.el.html>

Τα τραπεζικά ιδρύματα, ως πυρήνας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, έχουν βρεθεί στο επίκεντρο των συζητήσεων σχετικά με τη σημαντικότητά τους στην οικονομία, ιδιαίτερα μετά την κρίση. Οι τράπεζες στην ΕΕ λειτουργούν σε ένα ενιαίο θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο που ισχύει για όλες τις χώρες-μέλη και, κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, λειτουργούν σε συνθήκες ανταγωνισμού, χωρίς ισχυρό κρατικό παρεμβατισμό⁵². Ωστόσο, προκειμένου να διασφαλίζεται η χρηματοπιστωτική σταθερότητα, οι ευρωπαϊκές πολιτικές αποφυγής κρίσεων έχουν δημιουργήσει ρυθμιστικές παρεμβάσεις, στα πλαίσια της εποπτείας του συστήματος. Μεταξύ των ευρωπαϊκών παρεμβατικών πολιτικών είναι η προληπτική εποπτεία (Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία), η εγγύηση των καταθέσεων κ.ά., ενώ έχουν δημιουργηθεί αντίστοιχα ευρωπαϊκά εργαλεία, μηχανισμοί και ταμεία για τη διατήρηση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας, την πρόληψη, διαχείριση και επίλυση κρίσεων⁵³.

Οι κίνδυνοι για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα στις μέρες μας αφορούν οικονομικές και χρηματοοικονομικές αναταραχές, που επηρεάζουν τόσο τα κεφάλαια και την κερδοφορία των τραπεζών όσο και την πραγματική οικονομία. Τα προβλήματα του τραπεζικού τομέα σήμερα, ως συνέπειες της κρίσης, είναι ελλείμματα ρευστότητας, επισφαλή δάνεια, απώλεια της εμπιστοσύνης των πολιτών - επενδυτών και καταθετών - στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, ανάγκες τραπεζικών ανακεφαλαιοποιήσεων, μεγάλοι περιορισμοί στις τραπεζικές χρηματοδοτήσεις που πλήττουν την επιχειρηματικότητα κλπ. Η ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας από την ΕΕ και η καλύτερη αντιμετώπιση των εθνικών μεταρρυθμίσεων και του χρέους των κρατών οδήγησαν την ευρωπαϊκή πολιτική και στρατηγική στη δημιουργία ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Τραπεζικού Πλαισίου για την Ένωση⁵⁴.

⁵² Μόσχος & Χορταρέας, 2011, σ. 56

⁵³ ΕΚΤ, 2014γ, <https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/stability/html/index.el.html>

⁵⁴ ECB, 2013, p. 7-8

Αυτό το πλαίσιο, αρχικά περιέλαβε την ενίσχυση των μηχανισμών στήριξης και εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα, αναθεωρώντας και καθιστώντας πιο αυστηρούς τους ενιαίους και κοινούς ρυθμιστικούς κανόνες λειτουργίας των τραπεζών, μέσω των βελτιωμένων οδηγιών και κατευθύνσεων της «Βασιλείας III», που εφαρμόζεται σταδιακά από 1.1.2014⁵⁵.

2.4.1 Ενιαία Τραπεζική Ένωση

Κορυφαία εξέλιξη του τρέχοντος έτους θεωρείται η επίτευξη της τελικής ευρωπαϊκής συμφωνίας για τη δημιουργία της Ενιαίας Τραπεζικής Ένωσης των Τραπεζών της Ευρωζώνης. Πρόκειται για μεταρρυθμιστικό σχέδιο στα πλαίσια του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου, που αποσκοπεί στην καλύτερη σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος και στην απορρόφηση των αναταράξεων από τις ανισορροπίες που υπάρχουν σήμερα στη Ζώνη του Ευρώ. Παράλληλα, επιδιώκεται η ανάληψη του κόστους διάσωσης προβληματικών τραπεζικών ιδρυμάτων, μέσω δημιουργίας κοινού τραπεζικού κεφαλαίου, αποσυνδέοντας την ευθύνη από τις χώρες-μέλη και περιορίζοντας τη επιβάρυνση των εθνικών κρατών και των φορολογούμενων⁵⁶.

Το εγχείρημα αυτό παρέχει ενισχυμένες αρμοδιότητες στην ΕΚΤ και διευρύνει τους σκοπούς της, προκειμένου αυτή να ασκεί περισσότερο άμεση εποπτεία και παρέμβαση στα τραπεζικά ιδρύματα της Ένωσης. Επιπρόσθετα, η ΕΚΤ θα έχει τη δυνατότητα να αποφασίζει για την τύχη προβληματικών

⁵⁵ΕΚΤ, 2014, σ. 157

⁵⁶EuropeanCommission, 2014, http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-77_en.htm?locale=en

EuropeanParliament, 2014, <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20140410STO43248/html/Banking-union-made-easy-a-five-minute-guide-to-the-EU%27s-new-rules>

τραπεζικών οργανισμών ή/και για το κλείσιμό τους, εφόσον δεν είναι βιώσιμοι⁵⁷.

Μεταξύ των προβληματισμών για την Ενιαία Τραπεζική Ένωση είναι ότι οι 18-χώρες-μέλη της Ευρωζώνης δεν φαίνονται προτιθέμενες να αποδεχθούν το κεντρικό δόγμα της κάλυψης με ενιαίο τρόπο του κόστους διαχείρισης κάθε μεμονωμένου πιστωτικού ιδρύματος που βρίσκεται σε αδυναμία. Οι περισσότερες αντιδράσεις εκφράζονται από τη Γερμανία και τελικά υπάρχει το ενδεχόμενο να αναγκασθούν οι εκάστοτε κυβερνήσεις να αναλάβουν και πάλι στην πράξη το κόστος διάσωσης των τραπεζών. Επίσης, εκκρεμεί ακόμη η ενιαία λύση αντιμετώπισης των ευρωπαϊκών εγγυημένων καταθέσεων, ένα ζήτημα μεγάλης σημασίας για την επαναφορά των προηγούμενων επιπέδων εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα⁵⁸.

2.5 Ο Ρόλος της Γερμανίας στην ΕΕ

2.5.1 Ιστορικός Ρόλος

Όπως προαναφέρθηκε, η ΕΟΚ στηρίχθηκε στο γαλλογερμανικό άξονα. Από την ίδρυση της το 1958, σκοπός ήταν η εμπέδωση της ειρήνης στην Ευρώπη. Ενώ υπήρξε ο μακροπρόθεσμος στόχος της ανάπτυξης της τότε Δυτικής Γερμανίας, επιδιώκονταν παράλληλα να αποφευχθεί η ενίσχυση της ηγεμονικής της θέσης στην Ευρώπη - μία εξέλιξη που προφανώς δεν

⁵⁷Reuters, 2014, <http://uk.reuters.com/article/2014/03/20/uk-eu-bankingunion-idUKBREA2J0IW20140320>

⁵⁸Financial Times, 2014, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/8a905794-b103-11e3-9f6f-00144feab7de.html#axzz2x3hQ7txs>> Reuters, 2014, <http://uk.reuters.com/article/2014/03/20/uk-eu-bankingunion-idUKBREA2J0IW20140320>

αποφεύχθηκε πλήρως. Στη Γερμανία υπήρχε κεφαλαιακό απόθεμα που της έδωσε πλεονέκτημα και δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στη μείωση του κόστους παραγωγής, προκειμένου να γίνει ανταγωνιστική ως εξαγωγικού χαρακτήρα βιομηχανία. Την εποχή εκείνη, σε αντίθεση με άλλες χώρες-μέλη της ΕΟΚ που παρουσίαζαν χρόνια ελλείμματα του ισοζυγίου πληρωμών, η Δυτική Γερμανία είχε πλεονάσματα, καθιστώντας το νόμισμά της μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '60 σε «σκληρό μάρκο» μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα⁵⁹.

Μεταπολεμικά, η οικονομική ανάπτυξη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (ΟΔΓ) ήταν αλματώδης. Μεταξύ των χαρακτηριστικών της οργάνωσης της παραγωγής ήταν η μαζική τυποποίηση με τη χρήση προσαρμοσμένης τεχνολογίας και η μαζική απασχόληση ημι-ειδικευμένης και ανειδίκευτης εργασίας. Σημειώνεται ότι από τις αρχές του '60, η ΟΔΓ απασχόλησε εκατομμύρια ξένους εργάτες, κυρίως από τη Νότια Ευρώπη, που συνέβαλαν στο «γερμανικό οικονομικό θαύμα». Παράλληλα ενισχύθηκαν οι κοινωνικές παροχές και η εσωτερική κατανάλωση.

Οι δυνατότητες των άλλων χωρών της ΕΟΚ να ανταγωνισθούν τις γερμανικές εξαγωγές (μέσω υποτίμησης των νομισμάτων τους) ήταν περιορισμένες. Έτσι προέκυψαν ελλείμματα στα ισοζύγια πληρωμών τους, που αντιμετωπίστηκαν μέσω μειώσεων μισθών, περικοπών κοινωνικών δαπανών, φορολόγησης χαμηλών εισοδημάτων κλπ., προκειμένου να σταθεροποιηθούν τα δημόσια έξοδα⁶⁰.

Η γερμανική επικυριαρχία στην ΕΕ ενισχύθηκε περισσότερο όταν επανενώθηκαν οι δύο Γερμανίες, το 1989. Η επανένωση υπογράφηκε με γνώμονα μία περαιτέρω εμβάθυνση στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ενώ παράλληλα προέκυψε ανατροπή του συσχετισμού

⁵⁹ Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

⁶⁰ Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

δυνάμεων, που έκαναν τη Ρωσία και άλλες νικήτριες χώρες του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου (Βρετανία, Γαλλία) να χάσουν ένα μέρος από τη σημασία τους. Μετά τη συνένωση, η Γερμανία ουσιαστικά επιθυμούσε το συγκερασμό των γερμανικών συμφερόντων με την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Η Ισπανία και η Ιταλία έχουν σημαντικά ελλείμματα και χρέη. Η Βρετανία αυτό-απομονώθηκε, μη συμμετέχοντας στο Ευρώ. Η Γαλλία, που είχε ιστορικό ρόλο στη διαμόρφωση αποφάσεων στην ΕΕ έχει αρχίσει να χάνει τον ηγετικό της ρόλο⁶¹. Τα άλλα κράτη (όπως η Μ. Βρετανία) επισήμαναν τον κίνδυνο της ξεπεραφοράς του γερμανικού επεκτατισμού. Η Γερμανία εγκατέλειψε το ισχυρό μάρκο, αποδεχόμενη το κοινό ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα, με το ευρώ. Η διεύρυνση της ΕΕ προς τις χώρες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης δρομολογήθηκε από την ίδια, καθώς αυτές αποτέλεσαν πρόσφορες νέες αγορές για εξαγωγή βιομηχανικών προϊόντων, τεχνολογίας κλπ⁶².

2.5.2 Η Γερμανία στην Αντιμετώπιση της Ευρωπαϊκής Κρίσης Χρέους και ο Ρόλος της στην Ευρωζώνη

Μετά την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 και την κρίση που ακολούθησε στην Ευρωζώνη, η Γερμανία ασκεί ένα είδος «οικονομικού ολοκληρωτισμού», επικαλούμενη το σύμφωνο σταθερότητας του Μάαστριχτ και με γνώμονα τις μεταρρυθμίσεις και τα αυστηρά μέτρα λιτότητας, που θεωρούνται αναγκαία, ιδιαίτερα στις αδύναμες χώρες-μέλη⁶³.

Κατά την τρέχουσα δημόσια συζήτηση για τα προβλήματα της ΕΕ σε περιβάλλον ύφεσης σχετικά με τις λύσεις που έχουν επιλεγεί μέχρι στιγμής για την αντιμετώπισή τους, υπάρχει το δίλημμα μεταξύ της διατήρησης της επιβολής πειθαρχίας και λιτότητας στην Ευρωζώνη και της ανάκαμψης της

⁶¹ Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 2

⁶² Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

⁶³ Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

ισχυρής ζήτησης. Αφενός θα πρέπει να επιβάλλεται σύνεση στο δανεισμό των κρατών-μελών, αφετέρου η ζήτηση και η κατανάλωση αφορούν τη διακίνηση εμπορευμάτων και η Γερμανία έχει πρωτίστως συμφέρον για την τόνωση αυτού του ενδιαφέροντος⁶⁴.

Σήμερα, η Γερμανία αποτελεί περισσότερο από το 1/4 της οικονομίας της Ευρωζώνης, ενώ τα 2/3 των εξαγωγών της διοχετεύονται στην ΕΕ⁶⁵. Το γερμανικό μοντέλο ανάπτυξης είναι κατά βάση εξαγωγικό και το ΑΕΠ της χώρας προέρχεται κατά 40% περίπου από εξαγωγές, παρουσιάζοντας εμπορικό πλεόνασμα⁶⁶, που σήμερα αγγίζει τα 8,5 δις. ευρώ, ενώ υπολογίζεται ότι η χώρα έχει επωφεληθεί από την κρίση της Ευρωζώνης κατά 41 δις ευρώ, μέσω της πτώσης των επιτοκίων δανεισμού⁶⁷. Η εντατικοποίηση των εξαγωγών της (άνω των 2 τρις το 2011) προκάλεσε ισορροπία και πλεονάσματα στο δικό της ισοζύγιο, έναντι ελλειμμάτων στο ισοζύγιο των άλλων χωρών⁶⁸.

Τη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης, όπου χαρακτηριστική είναι η στροφή του ενδιαφέροντος στο χρηματοπιστωτικό τομέα, με παράλληλη αποδυνάμωση του βιομηχανικού κλάδου, η Γερμανία, σε αντίθεση με άλλες οικονομίες, συνέχισε να επενδύει στην πραγματική οικονομία (κυρίως βιομηχανία), στηριζόμενη στην εξαγωγική της προοπτική και δυνατότητα. Τα πρόσφατα έτη, στη Γερμανία το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στην άνοδο της παραγωγικότητας της εργασίας, μέσω τεχνολογικής καινοτομίας, ενώ παράλληλα εγκαινιάσθηκε η «Ατζέντα 2010», προκειμένου να ενισχυθεί η γερμανική ανταγωνιστικότητα στην ευρωπαϊκή αγορά⁶⁹.

⁶⁴Friedman, 2012, <http://www.euro2day.gr/specials/topics/135/articles/678016/Article.aspx>

⁶⁵Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 1, 14

⁶⁶Friedman, 2012, <http://www.euro2day.gr/specials/topics/135/articles/678016/Article.aspx>

⁶⁷Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

⁶⁸Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 17

⁶⁹Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

Οι Γερμανοί γενικά έχουν εκμεταλλευθεί θεσμούς και έχουν ασκήσει πρακτικές για τη διευκόλυνση της ευρωπαϊκής κατανάλωσης - παρά την πολιτική της δημοσιονομικής σύνεσης - προκειμένου να ενισχύεται η ζήτηση για τα προϊόντά τους⁷⁰. Η πρωτοκαθεδρία της Γερμανίας στην ΕΕ και η εξαγωγική της δύναμη, δρομολογήθηκε και μέσω στρατηγικών πρόκλησης εξωτερικού δανεισμού εκ μέρους των πιο αδύναμων Ευρωπαϊκών χωρών, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να απορροφούν τα γερμανικά προϊόντα, σε μία πολιτική τεχνητής και πρόσκαιρης ευημερίας⁷¹. Την περίοδο της οικονομικής μεγέθυνσης 2003-2008, η Γερμανία προώθησε στις μεσογειακές χώρες δανεισμό, πρακτικά εξυπηρετώντας τη δυνατότητα αγοράς γερμανικών προϊόντων, μέχρι την κλιμάκωση της κρίσης⁷². Τα επιτόκια των πιστώσεων που δίνονται σε άλλα κράτη για την τόνωση της ζήτησης δεν είναι προς το συμφέρον των χωρών κι έτσι πιστεύεται ότι εκδηλώθηκαν καταρχήν οι ευρωπαϊκές ανισοροπίες. Με αυτήν την έννοια, θεωρητικά, μίαςυνεχιζόμενη λιτότητα μέσα στην ΕΕ, όπως και η πτώση της κατανάλωσης θα ήταν καταστροφική για την γερμανική οικονομία⁷³.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει επιμονή επιβολής αυστηρών κανόνων δημοσιονομικής πειθαρχίας στα αδύναμα κράτη-μέλη, με όρους που θέτει κυρίως η ίδια η Γερμανία και με αντάλλαγμα την παροχή οικονομικής βοήθειας. Ήδη πολλοί μιλούν για μετατόπιση εξουσιών στην ΕΕ από τις Βρυξέλλες στο Βερολίνο. Οι επικρίσεις για τη Γερμανία – ιδιαίτερα από τις περιφερειακές χώρες – αναφέρονται στη συμβολή της για την αποδυνάμωση της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και της δυνατότητας της Ευρώπης να αντιμετωπίσει την κρίση χρέους με συλλογικό τρόπο⁷⁴.

Όπως αναφέρονταν σε άρθρο στον Economist το 2013, η Ευρώπη τείνει σε ένα καταστροφικό σενάριο. Παρότι το 2013 οι αγορές ήταν λιγότερο

⁷⁰Friedman, 2012, <http://www.euro2day.gr/specials/topics/135/articles/678016/Article.aspx>

⁷¹Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

⁷²Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 16

⁷³Friedman, 2012, <http://www.euro2day.gr/specials/topics/135/articles/678016/Article.aspx>

⁷⁴Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 2, 5

ταραγμένες από το αμέσως προηγούμενο διάστημα, η ανεργία ανήλθε σε άνω του 12%, οι προσδοκίες για την ευρωπαϊκή σύγκλιση ατόνησαν⁷⁵, το ΑΕΠ στην Ευρωζώνη συρρικνώθηκε (παρ. 2.3) και οι περισσότεροι αναλυτές δεν κρίνουν ότι η Γερμανία μπορεί από μόνη της να αποτελέσει σωτήριο παράγοντα για όλη την Ένωση⁷⁶.

Μεταξύ των σημείων τριβής στην ΕΕ είναι οι προτάσεις της Γαλλίας για έκδοση ευρωομολόγων, για προώθηση έργων υποδομής και κοινωνικές πολιτικές, που η Γερμανία αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό⁷⁷. Όταν η ΕΚΤ ανακοίνωσε ότι θα αγοράσει κάποια κρατικά ομόλογα χωρών της Ευρωζώνης για υποβοήθηση του χρέους τους, η Γερμανία αντέδρασε⁷⁸. Η έκδοση ευρωομολόγου θα αποδυνάμωνε τις αγορές και σε αυτήν αντιτίθεται η γερμανική πολιτική, που χρησιμοποιεί τις αγορές για επιβολή πιέσεων δημοσιονομικής προσαρμογής στα κράτη της Ευρωζώνης.

Επίσης, ο ρόλος του δανειστή ύστατης προσφυγής που, κατά κάποιες απόψεις θα έπρεπε να έχει ανατεθεί στην ΕΚΤ, ως εργαλείο ρευστότητας στα κράτη, δεν έχει επιτραπεί στην ΕΚΤ από την σχετική πολιτική και το θεσμικό της πλαίσιο. Η πολιτική που ακολουθείται σήμερα, με πρωτοβουλία της Γερμανίας δεν μπορεί να έχει μακροπρόθεσμα θετικό αποτέλεσμα, εφόσον απαιτείται παροχή ρευστότητας με ποσοτική χαλάρωση και περισσότερο παρεμβατική πολιτική και συνεργασία, συστατικά που θα βοηθούσαν την ΕΕ να βγει από την ύφεση⁷⁹.

⁷⁵ The Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

⁷⁶ Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 4

⁷⁷ Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 4

⁷⁸ Zheng, 2013, <http://globaledege.msu.edu/blog/post/1427/financial-crisis--germany's-role-in-the-european-union>

⁷⁹ Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 17, 24

2.5.3 Απόψεις για την Ηγεμονική Θέση της Γερμανίας στην ΕΕ

Η υιοθέτηση του Ευρώ κατέστησε τη Γερμανία γεω-οικονομική δύναμη και η κρίση σε ηγετική. Οι εκτιμήσεις για τον κυρίαρχο ρόλο της Γερμανίας, αναφέρονται συχνά σε μία κατάσταση «ηγεμονίας»⁸⁰, κυρίως με την έννοια της επιρροής μέσα σε μία ομοσπονδία κρατών στην Ευρώπη (κατά τον Schoenenberger). Αυτή η εξέλιξη, ειδικά μετά 20 χρόνια από την ενοποίησή της, θεωρείται εν μέρει φυσιολογική. Εκτός αυτού, η οικονομική της ισχύς κρίνεται θεμελιώδης για τη θέση αυτή⁸⁰.

Παρότι μία ηγεμονική θέση της Γερμανίας ανακαλεί παλιές μνήμες των παγκοσμίων πολέμων, που δεν είναι επιθυμητές, κατά κάποιες απόψεις, ο ρόλος αυτός στην Ευρώπη της «ανήκει», καθώς είναι η χώρα που θεωρείται πως θα χάσει τα περισσότερα σε περίπτωση κατάρρευσης της Ευρωζώνης⁸¹. Η Γερμανία «νομιμοποιείται» στον ηγετικό της ρόλο, σύμφωνα με τον Schoenenberger, για λόγους όπως το γεγονός ότι είναι το «μεγαλύτερο» κράτος-μέλος της ΕΕ, ενώ κατέχει κεντρική γεω-οικονομική θέση, συνεπώς οι πράξεις της υποστηρίζονται και από πολλά άλλα κράτη. Κατά μια έννοια, ο ρόλος αυτός αποτελεί «βάρος». Από την άλλη πλευρά, η Γερμανία, επιβάλλοντας σε άλλες χώρες αυστηρή λιτότητα, παράλληλα στηρίζει τα εθνικά της συμφέροντα, που συμβάλλουν στη δυσπιστία για τη χώρα αυτή, μία προσέγγιση δηλαδή που δεν προσομοιάζει με ρόλους ηγέτη⁸². Εκτός αυτού, η Γερμανία θα κριθεί υπεύθυνη σε περίπτωση κατάρρευσης του Ευρώ.

Εκ μέρους της ίδιας της Γερμανίας, η ηγετική της θέση ασκείται με έμμεσο τρόπο, κυρίως μέσω της πολιτικής της νυν πρωθυπουργού, κας Μέρκελ, παρότι σαφώς επηρεάζει τα ευρωπαϊκά ζητήματα. Αυτό οφείλεται και στον ηθικό κίνδυνο που θα ανέκυπτε για τα άλλα αδύναμα κράτη, στην

⁸⁰ Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 23, 9

⁸¹ Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

⁸² Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 13-14

περίπτωση που η Γερμανία έδειχνε ξεκάθαρη προθυμία για ευρύτερη οικονομική επίλυση των καίριων ζητημάτων τους, καθιστώντας τα έτσι πιο απρόθυμα να προχωρήσουν τις εσωτερικές τους μεταρρυθμίσεις. Επίσης, κατά τον Economist (2013), ένας άλλος λόγος που η Γερμανία είναι απρόθυμη να πάρει τα ηνία της Ευρωπαϊκής Σύγκλισης και Ολοκλήρωσης είναι μία πεποίθηση ότι η τελική αιτία της κρίσης στην Ευρωζώνη είναι η απροθυμία των Νοτιοευρωπαίων και ότι αν αυτοί ήταν τόσο παραγωγικοί λαοί όσο οι ίδιοι οι Γερμανοί, η κατάσταση στην ΕΕ δεν θα είχε φτάσει σε αυτό το επίπεδο. Βάσει αυτής της λογικής, «αρκεί οι άλλοι να εργασθούν πιο σκληρά, όπως οι Γερμανοί»⁸³.

Η αλήθεια είναι ότι το εργατικό κόστος τα τελευταία δέκα χρόνια έχει ανέλθει μόνο κατά 5% στη Γερμανία, σε σύγκριση με το 21% της Ιταλίας και γενικότερα η Γερμανία έζησε κάποιες επώδυνες δομικές μεταρρυθμίσεις, σε αντίθεση με τους λαούς της Νότιας Ευρώπης. Το απαιτούμενο όμως από τη Νότια Ευρώπη είναι να ανακάμψει σε καιρό λιτότητας, ενώ όταν η Γερμανία έκανε τις μεταρρυθμίσεις της το 2003, παρέβη τους κανόνες για την ισορροπία των ελλειμμάτων μέσα στην Ευρωζώνη, ενώ επίσης τα πρόσφατα έτη επωφελήθηκε από το φθηνό ευρώ στις εξαγωγές της. Επιπρόσθετα, ο δανεισμός στη Νότια Ευρώπη κυρίως δρομολογήθηκε από Γερμανικές Τράπεζες⁸⁴.

Ευρωπαϊστές, όπως ο Joffe, πιστεύουν ότι η Γερμανία χρειάζεται απαραίτητα το ευρώ και την Ευρώπη, ενώ με μία πιθανή διάλυση της ΕΕ θα διαλύονταν η αναπτυξιακή ευρωπαϊκή δυναμική. Η διάλυση του ευρώ επίσης, θα απελευθέρωνε την ανταγωνιστικότητα των πλέον αδύνατων χωρών και το νέο γερμανικό νόμισμα θα εκτοξεύονταν στα ύψη. Επομένως, εφόσον η Γερμανία έχει το μεγαλύτερο συμφέρον διατήρησης της Ευρωζώνης, αυτή λογικά δεν θα πρέπει να εκφοβίζει για τη διάλυση του νομίσματος, ενώ επίσης

⁸³Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

⁸⁴Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

κατέχει τη μεγαλύτερη ευθύνη και, κατά συνέπεια, της αναλογεί και μεγαλύτερο κόστος⁸⁵.

Η σθεναρή οικονομία της Γερμανίας θεωρείται επίσης ότι έχει αρκετά τρωτά σημεία. Στο χώρα υπάρχει το μεγαλύτερο δημογραφικό πρόβλημα στην Ευρώπη, με πρόβλεψη να επιδεινωθεί για το παραγωγικό δυναμικό της χώρας και να επιβαρύνει τις συνταξιοδοτικές-ασφαλιστικές παροχές⁸⁶. Κατά μία άποψη, η Γερμανία προσανατολίζεται στη συσσώρευση κεφαλαίου για την πληρωμή συντάξεων του εργατικού δυναμικού που σταδιακά αποσύρεται, ενώ μέλημά της είναι οι αποταμιεύσεις αυτές να μη χάσουν την αξία τους από έναν πληθωρισμό⁸⁷.

Επιπρόσθετα, στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας της γερμανικής οικονομίας, το σύστημα πλήρους απασχόλησης αντικαταστάθηκε από τη μερική απασχόληση, αλλά περιορίστηκαν οι κοινωνικές παροχές στα συστήματα υγείας και ασφάλισης. Παρότι η παραγωγικότητα της εργασίας έφτασε να είναι κατά 35% μεγαλύτερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου, τα εισοδήματα από μισθωτή εργασία κατέληξαν κατά 50% χαμηλότερα. Οι εξελίξεις αυτές έκαναν μεν ανταγωνιστική τη χώρα, αφετέρου ενέτειναν τις εισοδηματικές ανισότητες⁸⁸. Επίσης, τα τελευταία χρόνια οι τιμές της ενέργειας για τα νοικοκυριά είναι κατά 40% ανώτερες από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο⁸⁹. Για τέτοιους λόγους, η ευρωπαϊκή ενοποίηση αφορά σημαντικά και τη Γερμανία.

⁸⁵ Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 14-15

⁸⁶ Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

⁸⁷ Μαυροζαχαράκης, 2013, σ. 5

⁸⁸ Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

⁸⁹ Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

2.6 Οι Προοπτικές της Ενιαίας Ευρώπης και η Γερμανική Διάσταση

Αφενός οι μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν στο εσωτερικό των χωρών της Νότιας Ευρώπης είναι επιτακτικές και ο κίνδυνος ατόνησης των μεταρρυθμίσεων είναι υπαρκτός. Αφετέρου, μεγαλύτεροι θεωρούνται οι κίνδυνοι που αυτή τη στιγμή η Γερμανία προκαλεί με τις τακτικές της. Η συνεχιζόμενη λιτότητα και η συμπίεση των μισθών αφαιρεί τη δυνατότητα πληρωμής των χρεών εκ μέρους των αδύναμων κρατών. Κίνδυνος επίσης εκφράζεται για την ανοχή των Νοτιοευρωπαίων σε ζητήματα όπως αυτό της ανεργίας, που δεν μπορεί να είναι ατέρμονη⁹⁰.

Μία λύση που προτείνεται είναι η δημιουργία ενός ευρύτερου Ευρωπαϊκού Κεφαλαίου Μετασχηματισμού, για ενθάρρυνση των ιδιωτικοποιήσεων και ώθηση των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων στη Νότια Ευρώπη. Η Γερμανία θα μπορούσε να συμβάλλει στη ροή επενδύσεων στις άλλες χώρες και στο εσωτερικό της⁹¹.

Ακόμη, οι αδύναμες χώρες στην ΕΕ επιθυμούν να υλοποιηθεί το σχέδιο των ευρωομολόγων. Οι περισσότερες απόψεις συγκλίνουν ότι η Γερμανία θα πρέπει να ισορροπήσει το ρόλο της στην Ευρωζώνη, αναλαμβάνοντας την ευθύνη της⁹².

Στον τραπεζικό τομέα στην Ευρωζώνη η κατάσταση δεν έχει ακόμα ανακάμψει. Η πρόσφατη εμπειρία έχει αποδείξει ότι η χρηματοπιστωτική σταθερότητα δεν επιτεύχθηκε μέσω της διαχείρισής της από τα εθνικά κράτη. Αντίθετα, φαίνεται πως υπάρχει δυναμική για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα μέσω υπερεθνικών, ομοσπονδιακών οργάνων στην Ευρώπη. Το ενιαίο

⁹⁰Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

⁹¹Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

⁹²Zheng, 2013, <http://globaledge.msu.edu/blog/post/1427/financial-crisis--germany's-role-in-the-european-union>

νόμισμα απαιτεί ενιαία εποπτεία τραπεζών και την προώθηση της ενιαίας τραπεζικής ένωσης και οι σύγχρονες μεταρρυθμίσεις προς αυτήν την κατεύθυνση πιστεύεται ότι θα βελτιώσουν τις συνθήκες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Στο επίπεδο αυτό, η Γερμανία θεωρείται ότι καθυστερεί τα μέτρα για την ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης, επιτείνοντας τον κίνδυνο για την Ευρωζώνη και τη συνεκτικότητά της⁹³.

Οι Ευρωπαίοι πολίτες αφενός επιθυμούν το όραμα της Ενωμένης Ευρώπης, όχι όμως υπό το κράτος της Γερμανίας. Μέχρι σήμερα ωστόσο, δε φαίνεται να έχει υλοποιηθεί ο στόχος της πολιτικής ένωσης της Ευρώπης και της σύγκλισης των λαών της, δεδομένων και των εσωτερικών αντιθέσεων μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ. Διαπίστωση επίσης είναι ότι τα παραδοσιακά εργαλεία αντιμετώπισης κρίσεων δεν απέδωσαν αποτελεσματικά μέχρι στιγμής⁹⁴. Έρευνες δείχνουν ότι το 60% των Ισπανών, το 75% των Ιταλών, το 78% των Ελλήνων, ακόμα και το 77% των Γάλλων, πιστεύουν ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχει βλάψει τις οικονομίες των χωρών τους και αυτό φανερώνει δυσαρέσκεια για την ευρωπαϊκή πολιτική⁹⁵.

Μία ριζική αλλαγή του τρόπου λειτουργίας του ενιαίου ευρωπαϊκού συστήματος θα έπρεπε να έχει στόχο τη δικαιότερη κατανομή του κοινωνικού πλούτου, την αποκατάσταση της ισορροπίας στις εργασιακές σχέσεις, καθώς και στη λήψη μέτρων κοινωνικής πολιτικής για την ουσιαστική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των εισοδηματικά ασθενέστερων τάξεων και κοινωνικών στρωμάτων⁹⁶.

Η Γερμανία στοχοποιείται ως η κινητήρια δύναμη που καλείται να αναστρέψει την έως σήμερα πολιτική της, προκειμένου να μην υπάρξει μία ακόμα μεγαλύτερη επιδείνωση στην οικονομία και στην πολιτική της ΕΕ.

⁹³ Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

⁹⁴ Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

⁹⁵ Economist, 2013, <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>

⁹⁶ Παπαδημητρίου, 2013, <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

3. Προφίλ γερμανικής οικονομίας

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας βρίσκεται στην κεντρική Ευρώπη και αποτελεί ιδρυτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πληθυσμός της ξεπερνάει τα 80.000.000 ενώ καλύπτει πάνω από 350.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα τα οποία και

χωρίζονται σε 16 ομοσπονδιακά κρατίδια. Μεγαλύτερες πόλεις είναι η πρωτεύουσα Βερολίνο, το μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας το Αμβούργο, το Μόναχο, η Κολωνία και το οικονομικό κέντρο, η Φρανκφούρτη. Είναι μία από τις ισχυρότερες οικονομίες παγκοσμίως με κραταιά βιομηχανική δραστηριότητα. Συνορεύει με τη Δανία, την Πολωνία, την Τσεχία, την Ελβετία, την Γαλλία, το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο και την Ολλανδία αποτελώντας σημαντικό συγκοινωνιακό κόμβο στην Ευρώπη. Συνδυάζοντας την θέση της αλλά και τον υψηλή συγκέντρωση πληθυσμού, οι γερμανικές κυβερνήσεις έχουν επενδύσει πάνω σε μεταφορικές υποδομές δημιουργώντας ένα πυκνό συγκοινωνιακό δίκτυο.⁹⁷

Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτονται τα βασικότερα μακροοικονομικά μεγέθη της γερμανικής οικονομίας όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί κατά την πενταετία 2008 – 2012.

⁹⁷ <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%93%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1>

	2008	2009	2010	2011	2012
Total investment (%GDP)	19.259%	16.411%	17.336%	18.251%	17.262%
Inflation (2005=100)	106.950	107.200	108.433	111.125	113.500
Unemployment rate	7.600%	7.742%	7.058%	5.950%	5.467%
Population (Millions)	82.120	81.875	81.757	81.779	81.918
General government gross debt (%GDP)	66.800%	74.509%	82.440%	80.400%	81.900%

Πίνακας 3.1: Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της Γερμανίας⁹⁸

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, το 15% - 20% του εθνικού εισοδήματος επανεπενδύεται στην οικονομία, με τον πληθυσμό να παραμένει σταθερός λίγο κάτω από τα 82.000.000 και την ανεργία να υποχωρεί σταδιακά από τα υψηλά επίπεδα που άγγιξε με το ξέσπασμα της κρίσης. Παράλληλα, ο πληθωρισμός ακολουθεί μία έντονη ανοδική πορεία ενδεχομένως ως συνέπεια της συσσώρευσης χρήματος στην τοπική οικονομία. Τέλος, το δημόσιο χρέος της γερμανικής κυβέρνησης ακολουθεί και αυτό ανοδική πορεία ξεπερνώντας και αυτό τα όρια που είχαν τεθεί κατά την συνθήκη του Μάαστριχτ.

Παρακάτω παραθέεται συνοπτικά το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας για την περίοδο 2008 – 2012.

	2008	2009	2010	2011	2012
Exports	1.466	1.128	1.271	1.482	1.416
Imports	1.204	938	1.067	1.260	1.173
Net	0,262	0,190	0,204	0,222	0,243

Πίνακας 3.2: Εμπορικό Ισοζύγιο της Γερμανίας (δισ \$)⁹⁹

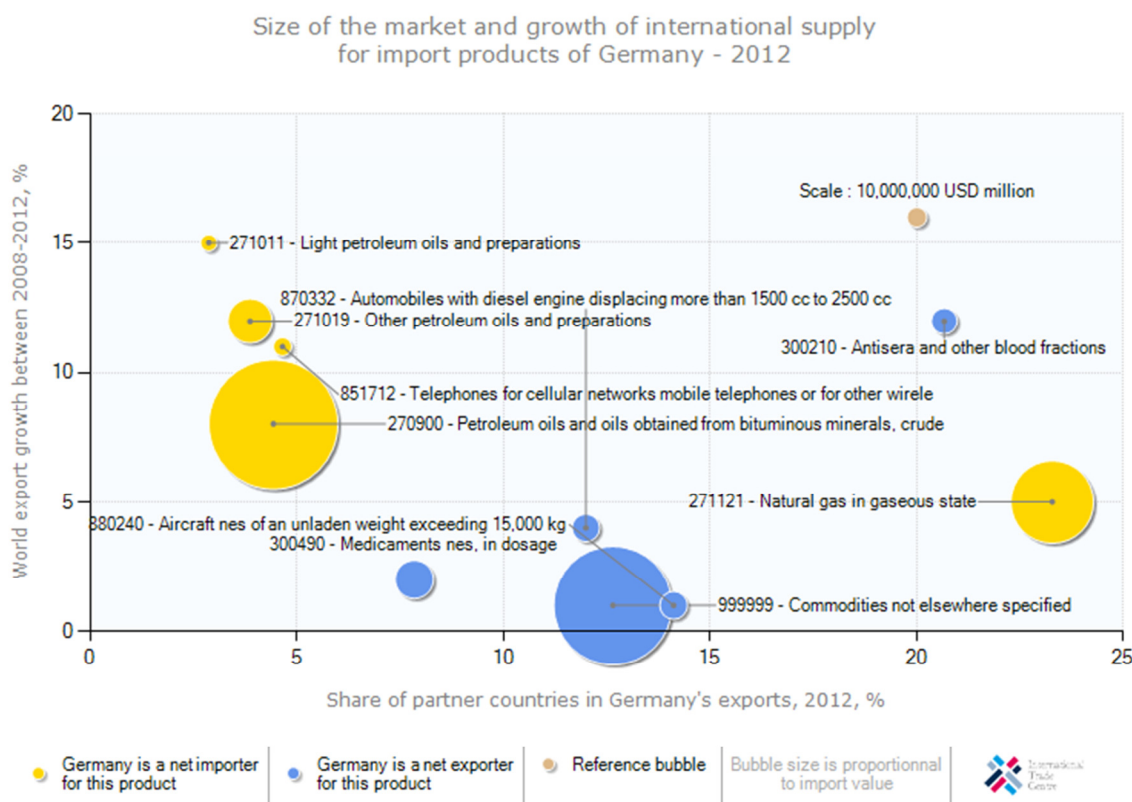
Η γερμανική οικονομία έχει καταφέρει να διατηρεί σταθερά ένα σημαντικό εμπορικό πλεόνασμα, που οφείλεται στην έντονη εξαγωγική της δραστηριότητα. Άλλωστε αποτελεί τον τρίτο μεγαλύτερο εξαγωγέα παγκοσμίως. Έπειτα από μία κάμψη το 2009, οι εξαγωγές ανακάμπτουν αγγίζοντας και πάλι το επίπεδο του 2008. Παράλληλη πορεία ακολουθούν και

⁹⁸International Monetary Fund, 2013

⁹⁹International Trade Center, 2013

οι εισαγωγές με αποτέλεσμα να καταγράφεται σταθερά ένα εμπορικό πλεόνασμα περί των \$ 200.000.000.

Τέλος, στο γράφημα που ακολουθεί παρουσιάζεται με έναν ιδιαίτερο τρόπο τα κυριότερα από άποψης μεριδίου αγοράς εισαγόμενα αγαθά για την γερμανική οικονομία.

Πίνακας 3.3: Διάρθρωση γερμανικών εισαγωγών¹⁰⁰

Τα κυριότερα αγαθά τα οποία εισάγει η Γερμανία σχετίζονται με την ενέργεια και τροφοδοτούν την βαριά βιομηχανία της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, το πετρέλαιο κατέχει την μερίδα του λέοντος, με το φυσικό αέριο να καταλαμβάνει την τρίτη θέση, ενώ πιο πίσω υπάρχει η κατηγορία των ελαφριών πετρελαιοειδών. Μάλιστα για όλα τα προϊόντα ενέργειας η χώρα αποτελεί καθαρό εισαγωγέα. Πέραν του κλάδου της ενέργειας, σημαντικό κομμάτι των γερμανικών εισαγωγών αποτελούν συγκεκριμένα μεταφορικά μέσα όπως μεγάλου μεγέθους αεροσκάφη και αυτοκίνητα.

¹⁰⁰InternationalTradeCenter, 2013

Όπως ήδη επισημάνθηκε η βάση της γερμανικής οικονομίας και κινητήριοι μοχλός ανάπτυξης δεν είναι άλλος από την βιομηχανία. Από την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και με όπλα την τεχνολογική υπεροχή και την εξωστρέφεια, αναπτύχθηκε πλήθος κλάδων του τομέα της βιομηχανίας όπως η αυτοκινητοβιομηχανία, η βιομηχανία μηχανημάτων, η μεταλλουργία και η φαρμακοβιομηχανία.

Τομέας Μεταποίησης	Απασχολούμενοι	Κύκλος Εργασιών
	Εκ. EUR	
Ποτά	70 492	20 118
Προϊόντα Καπνού	10 576	17 886
Υφαντουργ. προϊόντα	81 782	13 331
Ενδύματα	46 439	9 316
Δερμάτινα είδη-υποδήματα	18 040	3 096
Ευλεία-καλαθοποιία	137 164	24 048
Χαρτικά προϊόντα	142 513	42 090
Έντυπα	170 573	21 967
Πετρελαιοειδή	18 701	138 080
Χημικά προϊόντα	336 092	163 949
Φαρμακευτικά προ	117 450	42 403
Πλαστικά προϊόντα	402 668	79 877
Κεραμικά, γυάλινα, πετρινα τεχν/τα	237 714	47 040
Μεταλλουργίας εξορυξη. προϊόντα	263 953	116 109
Μέταλλα	857 074	128 085
Ηλεκτρον. προϊόντα -οπτικών τινών	311 314	74 455
Ηλεκτρικά	502 546	116 761
Μηχανήματα κατασκευών	1 056 755	238 933
Οχήματα -μέρη αυτών	784 491	375 149
Λοιπά μεταφ. μέσα	118 795	31 824
Έπιπλα	141 984	20 322
Λοιπά είδη	263 439	33 897
Επισκευές μηχ/των-εξαρτημάτων	228 356	37 080
Σύνολο	7 135 934	1 956 112

Πίνακας 3.4: Ο γερμανικός δευτερογενής τομέας ¹⁰¹

¹⁰¹ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

Η υποστήριξη της γερμανικής οικονομίας επιτυγχάνεται μέσω ενός διευρυμένου κλάδου παροχής υπηρεσιών. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι κλάδοι του ευρύτερου τομέα υπηρεσιών καθώς και η συμμετοχή τους στην απασχόληση και στον κύκλο εργασιών του κλάδου.

	Ποσοστό εργαζόμενων	Κύκλος εργασιών
Εμπόριο	19 %	15 %
Συγκοινωνίες –Αποθήκευση	7 %	6 %
Ξενοδοχεία-Εστιατόρια	6 %	3 %
Επικοινωνίες	4 %	6 %
Χρηματοοικονομικά,ασφάλειες	4 %	6 %
Στέγαση-κτηματομεσιτικά	1 %	17 %
Πάροχοι υπηρεσιών επιχ/σεων	18 %	15 %
Δημόσια διοίκηση	9 %	9 %
Εκπαίδευση	8 %	7 %
Κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες	14 %	10 %
Λοιπές υπηρεσίες	10 %	6 %

Πίνακας 3.5: Ο γερμανικός τομέας υπηρεσιών¹⁰²

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα όσον αφορά τον τομέα παροχής υπηρεσιών της γερμανικής οικονομίας. Αρχικά το εμπόριο είναι ο κλάδος που απασχολεί το μεγαλύτερο τμήμα του εργατικού δυναμικού έναντι των άλλων ενώ ακολουθεί η παροχή υπηρεσιών προς επιχειρήσεις και οι κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Εντύπωση προκαλεί ότι το υψηλότερο κομμάτι του τζίρου το τομέα τον καταγράφει ο κλάδος της στέγασης ο οποίος απασχολεί το χαμηλότερο ποσοστό του προσωπικού. Ακολουθεί το εμπόριο και η παροχή υπηρεσιών προς επιχειρήσεις.

Τέλος, οι προσδοκίες για την πορεία της τοπικής οικονομίας έπεται από έρευνα της Ένωσης Επιμελητηρίων Γερμανίας (DIHK) μπορούν να χαρακτηριστούν ως ενθαρρυντικές. Το κύριο συμπέρασμα είναι το θετικό

¹⁰²Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

επιχειρηματικό κλίμα που προκύπτει από την ανθεκτικότητα της οικονομίας εν μέσω κρίσης και η αισιοδοξία των ίδιων των επιχειρήσεων σε συνδυασμό με την θετική πορεία των περισσότερων μακροοικονομικών δεικτών. Μάλιστα αναμένεται αύξηση των επενδύσεων οι οποίες είχαν εισέλθει από το 2011 σε πτωτική τροχιά καθώς και αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος σε συνδυασμό με την μείωση της ανεργίας. Κυριότεροι κίνδυνοι είναι η μείωση της ζήτησης τόσο σε εγχώρια όσο κυρίως σε διεθνή βάση, το υψηλό εργασιακό κόστος και η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού.¹⁰³

¹⁰³ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

4. Εμπορικές σχέσεις

4.1 Θεσμικό Πλαίσιο

Πέραν των υποχρεώσεων που πηγάζουν από την συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς και την αποδοχή του διεθνούς κανονιστικού πλαισίου, οι δύο χώρες έχουν προχωρήσει σε μία δέσμη διμερών συμφωνιών και μνημονίων συνεργασίας όσον αφορά τις εμπορικές και όχι μόνον σχέσεις τους. Οι συμφωνίες αυτές είναι:¹⁰⁴

- ✓ **1951:** Συμφωνία «Δικαιωμάτων Πνευματικής, Εμπορικής και Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας».
- ✓ **1957:** Εμπορική συμφωνία.
- ✓ **1960:** Συνθήκη «Ναυτιλίας και Εγκαταστάσεως».
- ✓ **1961:** Συμφωνία «Τακτικών αεροπορικών μεταφορών».
- ✓ **1962:** Συμφωνία «Οδικών μεταφορών εμπορευμάτων».
- ✓ **1964:** Συμφωνία «Προστασίας των Ενδείξεων Προελεύσεως και των Γεωγραφικών Ονομασιών».
- ✓ **1966:** Συμφωνία «Αποφυγής διπλής φορολογίας του εισοδήματος και του κεφαλαίου».
- ✓ **1973:** Συμφωνία «Δικαιωμάτων Ευρεσιτεχνίας».
- ✓ **1977:** Συμφωνία «Φορολογικής Μεταχείρισεως Οδικών Οχημάτων εν τη Διεθνή Συγκοινωνία».
- ✓ **1978:** Συμφωνία «Επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας».
- ✓ **1980:** Συμφωνία «Οικονομικής, Βιομηχανικής και Τεχνικής Συνεργασίας».
- ✓ **1983:** Συμφωνία «Ορθολογικής χρήσεως της ηλιακής ενέργειας».

¹⁰⁴ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

4.2 Διμερείς εμπορικές σχέσεις

Για το έτος 2012 η Γερμανία αποτελεί τον βασικότερο εμπορικό εταίρο της χώρας μας κατέχοντας την 3^η θέση στις συνολικές εξαγωγές με 6,4% επί του συνόλου πίσω από Τουρκία (10,7%) και Ιταλία (7,7%) καθώς και την 2^η θέση στις συνολικές εισαγωγές με 9,4% πίσω από την Ρωσία (12,2%). Στον αντίποδα, η Ελλάδα αποτελεί τον 48^ο προμηθευτή της γερμανικής οικονομίας και τον 39^ο πελάτη της πάντα βάσει του ετήσιου όγκου συναλλαγών.¹⁰⁵ Οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Ελλάδος και Γερμανίας την πενταετία 2008 – 2012 μπορούν να συνοψιστούν στον παρακάτω πίνακα:

	2008	2009	2010	2011	2012
Ελληνικές Εξαγωγές	2.078.509.822	1.798.571.415	1.960.140.955	1.909.081.428	1.763.339.679
Ελληνικές Εισαγωγές	7.946.779.406	6.470.850.056	5.505.014.934	4.980.894.032	4.643.059.675
Όγκος εμπορίου	10.025.289.228	8.269.421.471	7.465.155.889	6.889.975.460	6.406.399.354
Εμπορικό ισοζύγιο	-5.868.269.584	-4.672.278.641	-3.544.873.979	-3.071.812.604	-2.879.719.996
Κάλυψη εισαγωγών	26,16%	27,79%	35,61%	38,33%	37,98%

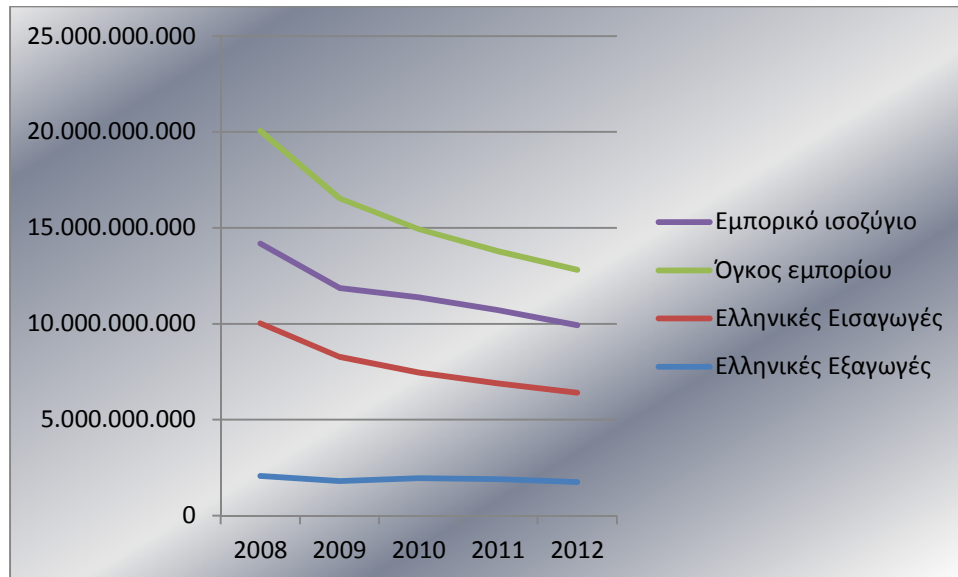
Πίνακας 4.1: Εμπορικές σχέσεις Ελλάδος - Γερμανίας¹⁰⁶

Παρατηρείται ένα σταδιακό «κλείσιμο» της ψαλίδας μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών, που οδηγεί σε μείωση του εμπορικού ελλείμματος της χώρας μας έναντι της Γερμανίας. Η μείωση όμως αυτή δεν οφείλεται από αύξηση των εξαγωγών οι οποίες και παρουσιάζουν μία ασθενή πτωτική πορεία αλλά στην ραγδαία υποχώρηση των εισαγωγών. Το γεγονός αυτό οδηγεί αφενός σε αύξηση του δείκτη κάλυψης των εισαγωγών από εξαγωγές ο οποίος βρισκόταν σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα και αφετέρου σε σταθερή υποχώρηση του όγκου συναλλαγών, φανερώνοντας μία υποχώρηση της

¹⁰⁵ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

¹⁰⁶ Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2013

συνολικής εμπορικής δραστηριότητας μεταξύ των δύο πλευρών. Για την καλύτερη κατανόηση των ανωτέρω ακολουθεί σχετικό γράφημα όπου είναι ευκρινέστερες οι δημιουργηθείσες τάσεις.

Πίνακας 4.2: Εμπορικές σχέσεις Ελλάδος - Γερμανίας

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι 10 κατηγορίες αγαθών με την υψηλότερη αξία εξαγωγών, το τμήμα των εξαγωγών του κλάδου που προορίζεται προς την Γερμανία καθώς και μερίδιο που κατέχει ο κλάδος στο σύνολο των εξαγωγών προς την Γερμανία.

	ΑΞΙΑ	% ΕΞΑΓΩΓΗΣ ΚΛΑΔΟΥ ΣΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ	% ΕΠΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ
30 Φάρμακα	240.876	25,88%	14,25%
20 Παρασκευάσματα Λαχανικών & Φρούτων	166.645	19,60%	9,86%
85 Ηλεκτρολογικός Εξοπλισμός	147.377	14,03%	8,72%
76 Προϊόντα Αλουμινίου	146.186	12,55%	8,65%
61 Ρουχισμός	128.897	37,14%	7,62%
08 Φρούτα & Καρποί	102.264	13,87%	6,05%
04 Προϊόντα Κτηνοτροφίας	93.131	26,26%	5,51%
07 Λαχανικά	56.685	38,90%	3,35%
22 Οινοπνευματώδη Ποτά	53.485	25,52%	3,16%
74 Προϊόντα Χαλκού	46.155	25,52%	2,70%

Πίνακας 4.3: Διάρθρωση εξαγωγών¹⁰⁷

Την πρώτη θέση στις εξαγωγές προς την Γερμανία την κατέχουν τα φάρμακα με το ¼ των εξαγωγών να προορίζεται προς την συγκεκριμένη χώρα αποτελώντας το 14,25% των εξαγωγών στην χώρα αυτή. Ακολουθούν τα Φρέσκα λαχανικά & φρούτα, ο ηλεκτρολογικός εξοπλισμός και τα προϊόντα αλουμινίου. Εντύπωση προκαλεί ο κλάδος του ρουχισμού και των λαχανικών μαγειρικής όπου το 1/3 των εξαγωγών αφορά την Γερμανία, αποτελώντας όμως ένα μικρό ποσοστό επι του συνόλου των εξαγωγών προς την χώρα αυτή. Την δεκάδα κλείνουν τα φρούτα & οι καρποί, τα προϊόντα κτηνοτροφίας, τα οινοπνευματώδη ποτά και τα προϊόντα χαλκού.

Από τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτός η σπουδαιότητα του ελληνικού κλάδου τροφίμων και ποτών στις ελληνικές εξαγωγές προς την Γερμανία. Τα επιμέρους προϊόντα όσον αφορά τα παρασκευάσματα λαχανικών και φρούτων (κωδικός 20) είναι τα ροδάκινα (51 εκατ.), οι ελιές (29 εκατ.), οι πιπεριές (20 εκατ.) και τα φασόλια (3,6 εκατ.).¹⁰⁸

Στην κατηγορία φρούτα και καρποί (κωδικός 08) υπήρξε μία γενικότερη υποχώρηση των εξαγωγών προς την Γερμανία με τα σταφύλια (34 εκατ.) να

¹⁰⁷ InternationalTradeCenter, 2013

¹⁰⁸ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

αποτελούν το κύριο προϊόν και να ακολουθούν τα πορτοκάλια (13 εκατ.), οι σταφίδες (11,2 εκατ.), τα καρπούζια (8,7 εκατ.) και τα βερίκοκα (8,7 εκατ.).¹⁰⁹

Σχετικά με τα προϊόντα κτηνοτροφίας (κωδικός 04) τα οποία και γνωρίζουν σημαντική άνοδο τα τελευταία έτη, το κυριότερο προϊόν είναι η ναυαρχίδα του κλάδου φέτα (90 εκατ.) ενώ ακολουθούν τα υπόλοιπα τυριά (13 εκατ.) και το (2,4 εκατ.) του οποίου όμως οι εξαγωγές φθίνουν.¹¹⁰

Όσον αφορά τα λαχανικά (κωδικός 07), οι εξαγωγές τους ανέκαμψαν το 2012 με σημαντικότερα εξαγώγιμα προϊόντα τα σπαράγγια (20 εκατ.), τα αγγούρια (16 εκατ.), τις ελιές και την κάπαρη.¹¹¹

Στην κατηγορία των οινοπνευματωδών ποτών (κωδικός 22), παρουσιάστηκε πτώση λόγω της σημαντικής υποχώρησης των εξαγωγών κρασιού (27,3 εκατ.) και παρά της συνεχόμενης ανόδου του ούζου (16,1 εκατ.). Πρέπει δε να σημειωθεί ότι το συντριπτικό μέρος των εξαγωγών κρασιού αφορά εμφιαλωμένους οίνους, με τις χύμα εξαγωγές να αποτελούν λιγότερο του 1/10 των εξαγωγών προς την Γερμανία.¹¹²

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι 10 κατηγορίες αγαθών με την υψηλότερη αξία γερμανικών εισαγωγών, το τμήμα των εξαγωγών του κλάδου που προέρχεται από την Γερμανία καθώς και μερίδιο που κατέχει ο κλάδος στο σύνολο των εισαγωγών από την Γερμανία.

¹⁰⁹ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

¹¹⁰ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

¹¹¹ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

¹¹² Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

	ΑΞΙΑ	% ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΑΠΟ ΓΕΡΜΑΝΙΑ	% ΕΠΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ
30 Φάρμακα	970.354	26,50%	2,06%
85 Ηλεκτρολογικός Εξοπλισμός	670.121	21,68%	1,42%
84 Καυστήρες	365.364	18,63%	0,77%
87 Οχήματα	284.858	27,92%	0,60%
04 Προϊόντα Κτηνοτροφίας	239.606	33,06%	0,51%
39 Πλαστικά	194.715	15,39%	0,41%
02 Κρέας	126.153	12,10%	0,27%
29 Οργανικά Χημικά	109.506	14,57%	0,23%
33 Αιθέρια Έλαια	82.015	18,82%	0,17%
34 Αιθέρια Έλαια	73.619	0,52%	0,16%

Πίνακας 4.4: Διάρθρωση εισαγωγών¹¹³

Τα φάρμακα και ο ηλεκτρολογικός εξοπλισμός φαίνεται να αποτελούν δύο εκ των σημαντικότερων αγαθών καθώς συμμετέχουν τόσο στις εξαγωγές όσο και στις εισαγωγές. Εντύπωση προκαλεί ο κλάδος των προϊόντων κτηνοτροφίας όπου παρά το γεγονός ότι το 1/3 των εισαγωγών αφορά την Γερμανία, αποτελούν όμως ένα μικρό ποσοστό επι του συνόλου των εξαγωγών προς την χώρα αυτή. Την δεκάδα συμπληρώνουν οι καυστήρες, τα αυτοκίνητα, τα πλαστικά, το κρέας, τα οργανικά χημικά, τα αιθέρια έλαια.

Στο πλαίσιο των εμπορικών σχέσεων, περιλαμβάνονται και οι διεθνείς εμπορικές εκθέσεις. Η συμμετοχή στις επίσημες γερμανικές εκθέσεις το 2012 αυξήθηκαν κατά 4,2% με τις ελληνικές συμμετοχές να καταγράφουν αύξηση του μεγέθους του 20%. Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτονται όλες οι διεθνείς εμπορικές εκθέσεις της Γερμανίας με όλα τις απαραίτητες πληροφορίες (είδος, πόλη, ημερομηνία, εκθέτες κτλ).

¹¹³InternationalTradeCenter, 2013

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Όνομα Έκθεσης	Κλάδο που Αφορά	Δικτυακός Τόπος	Τόπος	Αρ. Εκθετών	Αρ. Ελλήνων Εκθετών	Αρ. Επισκεπτών	Ημερομηνία Διεξαγωγής
Ambiente	Είδη σπιτιού, τέχνης, δώρων	http://ambiente.messefrankfurt.com	Φρανκφούρτη	4530	21	138058	10.02.2012 - 14.02.2012
CEBIT	Τεχνολογία	www.cebit.de	Αινόβερο	3573	4	311579	06.03.2012 - 10.03.2012
Christmas World	Χριστουγεννιάτικα είδη	http://christmasworld.messefrankfurt.com	Φρανκφούρτη	943	6	31474	27.01.2012 - 31.01.2012
Domotex	Δάπεδο, πατώματα	www.domotex.de	Αινόβερο	1362	8	45793	14.01.2012 - 17.01.2012
Frankfurter Buchmesse	Βιβλίο	www.buchmesse.de	Φρανκφούρτη				10.10.2012 - 14.10.2012
Fruit Logistica	Φρούτα, λαχανικά, νοπά	www.messe-berlin.de	Βερολίνο	2533	40	58020	08.02.2012 - 10.02.2012
Hair & Beauty	Είδη προσωπικής φροντίδας	http://hair-beauty.messefrankfurt.com	Φρανκφούρτη	159	0	13923	13.05.2012 - 14.05.2012
Hannover Messe-Technologieereignis	Μηχανολογικός εξοπλισμός	www.hannovermesse.de	Αινόβερο	4872	5	183110	23.04.2012 - 27.04.2012
hanseboot	Σκάφη, ναυτιλιακά είδη	www.hanseboot.de	Αμβούργο				27.10.2012 - 04.11.2012
Heimtextil	Κλωστο-ύφαντουργικά	http://heimtextil.messefrankfurt.com	Φρανκφούρτη	2601	17	67451	11.01.2012 - 14.01.2012
IFA	Τηλεπικοινωνίες, τεχνολογία, ηλεκτρονικά προϊόντα διασκέδασης	www.ifa-berlin.com	Βερολίνο				31.08.2012 - 05.09.2012
INDUSTRIAL SUPPLY/ HANNOVER MESSE	Κατασκευές, χυτήρια, σίδηρο	www.hannovermesse.de	Αινόβερο	1571	2	67751	23.04.2012 - 27.04.2012
INNOTRANS	Μεταφορά και κυκλοφορία	www.innotrans.de	Βερολίνο				18/09/2012 - 21/09/2012 (διετής)
Internationale Grüne Woche	Αγροτική οικονομία	www.gruenewoche.de	Βερολίνο	1576	6	426428	20.01.2012 - 29.01.2012
Internorga	Ξενοδοχεία, εστίαση	http://www.hamburg-messe.de/internorga/in_de/start_main.php	Αμβούργο	1122	1	94610	09.03.2012 - 14.03.2012
ITB	Τουρισμός	www.messe-berlin.de	Βερολίνο	7276	76	132348	07.03.2012 - 11.03.2012
Musikmesse	Μουσικά όργανα, μουσικές εκδόσεις	www.musikmesse.com	Φρανκφούρτη	1538	2	68587	21.03.2012 - 24.03.2012
Paper World	Χαρτικά, συσκευασία	http://paperworld.messefrankfurt.com	Φρανκφούρτη	1790	10	47886	28.01.2012 - 31.01.2012
Prolight + Sound	Φωτισμός - Ήχος	http://pls.messefrankfurt.com	Φρανκφούρτη	878	1	40894	21.03.2012 - 24.03.2012
SMM shipbuilding, machinery & marine technology	Ναυπηγική	www.smm-hamburg.com	Αμβούργο				04.09.2012 - 07.09.2012 (διετής)
Tendence	Είδη δώρων, ρολόγια, έπιπλα κτλ.	www.tendence.messefrankfurt.com	Φρανκφούρτη	1863	10	45477	24.08.2012 - 28.08.2012

Πίνακας 4.5: Κατάλογος διεθνών εμπορικών εκθέσεων στην Γερμανία¹¹⁴

Όπως γίνεται αντιληπτό, παρέχεται ένας μεγάλος αριθμός εκθέσεων όπου μπορούν οι ελληνικές επιχειρήσεις να προβάλλουν τα προϊόντα τους.

¹¹⁴ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

Μάλιστα, καθώς η Γερμανία αποτελεί την καρδιά της οικονομικής ζωής της Ευρώπης, η συμμετοχή των Ελλήνων εκθετών δύναται να ενισχύσει όχι μόνο τις εξαγωγές προς την Γερμανία αλλά σε όλη την Ευρώπη καθώς οι γερμανικές εκθέσεις τραβούν το ενδιαφέρον πολλών ευρωπαϊκών επιχειρήσεων.

5. Τουριστικές σχέσεις

Παρά το γεγονός ότι η χώρα μας αποτελεί έναν δημοφιλή ταξιδιωτικό προορισμό, τα τελευταία έτη παρατηρείται μία μείωση της κίνησης των αφίξεων. Πιο συγκεκριμένα οι αφίξεις από την Γαλλία μειώθηκαν κατά το τελευταίο έτος κατά 15% ενώ ακολουθούν οι αφίξεις Ολλανδίας και Ελβετίας με 14% και 17,1% αντίστοιχα.

Η παραπάνω μείωση των αφίξεων οφείλεται σε μείωση του τουρισμού από τη Βόρεια Ευρώπη έπειτα από τα δημοσιεύματα που αφορούσαν την ευρύτερη οικονομική κατάσταση της χώρας και τον κίνδυνο εξόδου από την ευρωζώνη.

Σύμφωνα με τον Δείκτη Ανταγωνιστικότητας Ταξιδιών και Τουρισμού (TTCI), η Ελλάδα βρίσκεται στην 32^η θέση ανταγωνιστικότητας όταν η Γερμανία καταλαμβάνει την δεύτερη θέση.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο συνολικός αριθμός επισκεπτών το 2012, ποιο τμήμα τους προέρχεται από την Ευρώπη, ποιο από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τέλος ποιο από την Γερμανία.

ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	15.517.622	100%
ΕΥΡΩΠΗ	13.866.306	89,36%
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	9.791.900	63,10%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2.108.787	13,59%

Πίνακας 5.1: Αφίξεις επισκεπτών 2012¹¹⁵

¹¹⁵ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

Είναι εμφανές ότι η Γερμανία αποτελεί την χώρα προέλευσης του 13,59% των συνολικών τουριστικών επισκέψεων, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 1/4 περίπου των επισκέψεων από πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο πλαίσιο ενίσχυσης του τουριστικού ρεύματος από την Γερμανία προς την Ελλάδα υλοποιήθηκε μία δέσμη δραστηριοτήτων με αποκορύφωμα την ελληνική συμμετοχή στην μεγαλύτερη διεθνή τουριστική έκθεση της Γερμανίας, την ITB. Οι 58 ελληνικές συμμετοχές συγκεντρώθηκαν από 6 έως 10 Μαρτίου σε ένα ενιαίο ελληνικό περίπτερο εκπροσωπώντας το αρμόδιο υπουργείο, περιφέρειες, τουριστικές ενώσεις, πρακτορεία, καταλύματα καθώς και εταιρείες του ναυτιλιακού και αεροπορικού χώρου. Οι επισκέπτες μπορούσαν να απολαύσουν παραδοσιακά εδέσματα από γνωστό σεφ καθώς και παρουσιάσεις ελληνικών προορισμών ενώ παράλληλα συμμετείχαν σε κληρώσεις με και διαγωνισμούς με έπαθλα ταξίδια σε διάφορους προορισμούς. Επιστέγασμα της αξιόλογης ελληνικής συμμετοχής ήταν η βράβευση της ελληνικής παρουσίας με το δεύτερο βραβείο BestExhibitorAward στην ευρωπαϊκή κατηγορία από τους φοιτητές το BusinessSchool της Κολωνίας.¹¹⁶

Όσον αφορά την γερμανική τουριστική αγορά παρατηρείται σταδιακή υποχώρηση με εξαίρεση τον κλάδο της κρουαζιέρας.¹¹⁷ Αυτό αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη σημασία καθώς η Γερμανία αποτελεί τον αγαπημένο προορισμό των Γερμανών καθώς φιλοξένησε το 37% των Γερμανών το 2011, ξεπερνώντας την επισκεψιμότητα των πέντε πιο αγαπημένων εξωτερικών προορισμών των Γερμανών (Ισπανία, Ιταλία, Τουρκία, Αυστρία, Κροατία).¹¹⁸ Γίνεται οπότε αντιληπτό ότι η υποχώρηση του εγχώριου δημιουργεί ευκαιρίες για «υποκατάστασή» του. Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτονται οι μεγαλύτερες γερμανικές εταιρείες του ευρύτερου τουριστικού κλάδου, με τον κύκλο εργασιών τους, τον αριθμό πελατών που εξυπηρετούν και το μερίδιο αγοράς που κατέχουν.

¹¹⁶ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

¹¹⁷ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2011

¹¹⁸ Ε.Ο.Τ. Γερμανίας, 2012

	Κύκλοεργασιών σεεκ.€	Μερίδιο αγοράς %	Πελάτεςσεεκ.
TUI Deutschland	4.238	25,4	10,9
REWE Touristik	2.875	17,2	6
Thomas Cook	2.600	15,6	4,8
Alltours	1.222	7,3	1,5
FTI	937	5,6	1,5
Aida Cruises	722	4,3	0,4
Öger Tours	696	4,2	1,3
Schauinsland	397	2,4	0,6
Phoenix	277	1,7	0,2
GTI Travel	276	1,7	0,5

Πίνακας 5.2: Τουριστικό κλάδος στην Γερμανία¹¹⁹

Από τα στοιχεία που παραθέτονται στον ανωτέρω πίνακα είναι ξεκάθαρος ο συγκεντρωτισμός της γερμανικής τουριστική αγοράς καθώς μία εταιρεία (TUI) ελέγχει το ¼ της αγοράς ενώ η REWETouristik και η ThomasCook κατέχουν μαζί το 35% με όλες τις υπόλοιπες εταιρείες να καταγράφουν μονοψήφια νούμερα. Γίνεται αντιληπτό ότι με 3 εταιρείες να ελέγχουν άνω του μισού της εν λόγω αγοράς με το υπόλοιπο ποσοστό να διακρίνεται για την υψηλή διασπορά του, η αγορά μπορεί να χαρακτηριστεί ως συγκεντρωτική με ότι αυτό συνεπάγεται.

Όσον αφορά το εξωτερικό και τους κοντινούς προορισμούς εντός των οποίων υπάγεται η χώρα μας, την πρώτη θέση κατέχει η Ισπανία ενώ

¹¹⁹ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2011

ακολουθεί η Ιταλία που παρουσιάζει ανοδική τάση στις προτιμήσεις των γερμανών καταναλωτών. Βασικά κριτήρια τμηματοποίησης των Γερμανών τουριστών αποτελεί η μόρφωση καθώς όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης τόσο υψηλότερη είναι η ανάγκη ταξιδιού αναψυχής, το εισόδημα το οποίο συνδέεται θετικά με την διάθεση για ταξίδι και τέλος η ηλικία καθώς νέοι και άτεκνα ζευγάρια παρουσιάζουν εντονότερη τάση για διακοπές.¹²⁰

¹²⁰ Ε.Ο.Τ. Γερμανίας, 2012

6. ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι ελληνογερμανικές επενδυτικές σχέσεις περιλαμβάνουν τόσο τις άμεσες επενδύσεις όσο και την συμμετοχή επενδυτών στο δημόσιο χρέος. Σύμφωνα με την Ομοσπονδιακή Τράπεζα της Γερμανίας, οι άμεσες επενδύσεις είχαν φτάσει εν έτη 2008 τα 3.585.900.000 υποχωρώντας στην συνέχεια, αδυνατώντας όμως να φτάσουν τα επίπεδα του 2008 και προγενέστερα.¹²¹

Χώρες προέλευσης	2012	2011	2010	2009	2008
Σύνολο	18.799,5	22.485,6	30.140,6	28.129,6	27.140,1
Ποσοστιαία μεταβολή	-16,4%	-25,4%	7,1%	3,6%	-
- Ευρωζώνη-17	13.328,6	16.983,8	22.882,5	22.001,6	21.897,8
- ΕΕ-28	14.454,3	18.535,4	25.309,6	22.991,1	23.069,9
Γερμανία	3.151,4	2.817,9	2.973,1	3.244,0	3.585,9
Ποσοστιαία μεταβολή	11,8%	-5,2%	-8,4%	-9,5%	-
Μερίδιο στις συν. άμεσες ξένες επενδύσεις προς την Ελλάδα	16,8%	12,5%	9,9%	11,5%	13,2%

Πίνακας 6.1: Άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα¹²²

Για το 2011, λειτουργούσαν στην χώρα μας 153 οικονομικές μονάδες γερμανικών συμφερόντων, με συνολικό ετήσιο τζίρο 8,2 δισεκατομμύρια ευρώ και απασχολώντας 33.000 προσωπικό.¹²³

Όσον αφορά τις ελληνικές άμεσες επενδύσεις στην Γερμανία, αυτές υποχώρησαν μόνο το 2009 και επανήλθαν σε ανοδική τροχιά από το 2010 και έπειτα. Παρόλα αυτά το μερίδιο κρίνεται αμελητέο καθώς αγγίζει το 0,028%.¹²⁴

¹²¹ Μπαλή, 2013

¹²² Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

¹²³ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

¹²⁴ Μπαλή, 2013

Χώρες υποδοχής	2012	2011	2010	2009	2008
Σύνολο	34.123,8	37.215,6	32.083,8	29.763,4	26.916,2
<i>Ποσοστιαία μεταβολή</i>	-8,3%	16%	7,8%	10,6%	-
- Ευρωζώνη-17	15.455,0	16.147,9	12.578,5	14.162,6	11.987,1
- ΕΕ-28	20.795,5	22.425,8	18.331,0	18.398,9	16.838,8
Γερμανία	415,9	380,5	396,6	394,3	410,2
	9,3	-4,1	0,6	-3,9	-
<i>Ποσοστιαία μεταβολή</i>					
<i>Μερίδιος στις συν. άμεσες ξένες επενδύσεις από Ελλάδα</i>	1,2%	1,0%	1,2%	1,3%	1,5%

Πίνακας 6.2: Άμεσες επενδύσεις Ελλήνων στο εξωτερικό¹²⁵

Υπολογίζεται ότι για το 2011, λειτουργούσαν στην Γερμανία 13 επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων, με συνολικό ετήσιο τζίρο 0,5 δισεκατομμύρια ευρώ και απασχολώντας 2.000 άτομα.¹²⁶

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο βαθμός συμμετοχής των σημαντικότερων ευρωπαϊκών χωρών στο ελληνικό δημόσιο χρέος. Όπως γίνεται αντιληπτό, μετά την Ελλάδα και την Γαλλία ακολουθεί η Γερμανία, η οποία κατέχει χρέος ονομαστικής αξίας 7,902 δις ευρώ ενώ ακολουθεί το Βέλγιο και η Ολλανδία.

¹²⁵ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

¹²⁶ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

Αυστρία	0,665
Βέλγιο	4,070
Κύπρος	2,000
Κύπρος/Ελλάδα	2,943
Δανία	0,92
Φιλναδία	0,21
Γαλλία	9,362
Γερμανία	7,902
Ελλάδα	45,971
Ολλανδία	3,161
Ιρλανδία	0,41
Ιταλία	1,150
Μάλτα	0,9
Πορτογαλία	1,275
Σλοβενία	0,25
Ισπανία	0,746
Σουηδία	0,57
Ηνωμένο Βασίλειο	2,276
Συνολο	91,766

Πίνακας 6.3: Συμμετοχή ευρωπαϊκών χωρών στο ελληνικό δημόσιο χρέος ¹²⁷

Οι σημαντικότεροι κάτοχοι του ελληνικού δημοσίου χρέους στην Γερμανία σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του 2011 είναι οι παρακάτω:¹²⁸

- Commerzbank.
- Deutsche Bank.
- Allianz.
- LBBW
- DZ Bank.
- Munich Re.

¹²⁷ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2011

¹²⁸ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2011

- West LB.
- Wgz Bank.
- Postbank.
- HSH Nordbank.
- NDLB.
- LB Bayern.

Από τους παραπάνω οργανισμούς, την υψηλότερη έκθεση στο ελληνικό χρέος συγκεντρώνει η Commerzbank και ακολουθούν η Deutsche Bank και η DZBank.

Επίσης κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά στις πιστωτικές καλύψεις που παρέχει η γερμανική κυβέρνηση για την διασφάλιση των εξαγωγών της χώρας προς την Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα το μέτρο αυτό ισχύει για βραχυχρόνιες πιστώσεις μικρότερες των δύο ετών υπό συγκεκριμένους όρους, και λήφθηκε με την σύμφωνη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα με την διακοπή της ασφάλισης των εξαγωγικών πιστώσεων από κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹²⁹

¹²⁹ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο, 2013

7. Συμπεράσματα - Προτάσεις

Η Γερμανία ήταν και συνεχίζει να είναι στρατηγικός εμπορικός και γενικότερα οικονομικός εταίρος της χώρας μας. Η σπουδαιότητα της γερμανικής οικονομίας για την Ελλάδα έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί τον 2^ο σημαντικότερο προμηθευτή πίσω από την Ρωσία και τον 3^ο σημαντικότερο πελάτη πίσω από Τουρκία και Ιταλία. Επίσης το ειδικό βάρος της γερμανικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση της οποίας η Ελλάδα αποτελεί μέλος, ενισχύει ακόμη περισσότερο την σημαντικότητά της. Γίνεται οπότε κατανοητό ότι οι οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών ήταν και προβλέπεται να παραμείνουν στενές.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω προκύπτει η σταδιακή μείωση του εμπορικού ισοζυγίου μεταξύ της Ελλάδος και της Γερμανίας, μείωσης που ως επί το πλείστον οφείλεται σε υποχώρηση των εισαγωγών, γεγονός που οδηγεί σε υποχώρηση του διμερούς εμπορίου. Μάλιστα, ενώ η συρρίκνωση των εισαγωγών από την Γερμανία ακολουθεί την τάση των ευρύτερων ελληνικών εισαγωγών, δεν συμβαίνει το ίδιο και με τις εξαγωγές όπου σε αντίθεση με την αύξηση των ελληνικών εξαγωγών συνολικά, οι εξαγωγές προς την Γερμανία βρίσκονται σε πτωτική πορεία. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι ο δείκτης κάλυψης των εισαγωγών από εξαγωγές προς την Γερμανία ανήλθε σταδιακά στο 38%.

Οι ελληνικές εξαγωγές προς την Γερμανία αφορούν κυρίως φρούτα, λαχανικά, φάρμακα, αλουμίνιο και είδη ένδυσης, με κάποιες από τις ανωτέρω κατηγορίες να παρουσιάζουν σημαντική συγκέντρωση όσον αφορά τον κλάδο. Λόγω του μεγέθους της γερμανικής αγοράς αλλά και της αναπτυξιακής πορείας της γερμανικής οικονομίας, κρίνεται εφικτή η ακόμα μεγαλύτερη διείσδυση των ελληνικών προϊόντων στην γερμανική αγορά. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δημιουργίας ενός κατάλληλου μίγματος μάρκετινγκ με έμφαση στην διαφοροποίηση προϊόντων που ήδη καταγράφουν καλές

επιδόσεις στην γερμανική αγορά, όπως είδη διατροφής, φάρμακα, καλλυντικά και κατασκευαστικά υλικά.

Στον αντίποδα οι εισαγωγές αφορούν κυρίως φάρμακα, ηλεκτρολογικό εξοπλισμό, καυστήρες, οχήματα, κρέας και προϊόντα κτηνοτροφίας με κάποιες από τις ανωτέρω κατηγορίες να παρουσιάζουν σημαντική συγκέντρωση όσον αφορά τον κλάδο.

Στον τομέα του τουρισμού παρατηρείται μία υποχώρηση της επισκεψιμότητας από γερμανούς τουρίστες, ενδεχομένως ως αποτέλεσμα των αρνητικών δημοσιευμάτων για την χώρα μας από το ξέσπασμα της κρίσης χρέους κα έπειτα. Παρόλα αυτά, οι Γερμανοί συνεχίζουν να αποτελούν θεμέλιο λίθο του ελληνικού τουρισμού αποτελώντας το 1/4 των επισκεπτών που προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μάλιστα η υποχώρηση των τιμών θεωρείται δεδομένο ότι θα ενισχύσει το τουριστικό ρεύμα από την Γερμανία, δίνοντας ταυτόχρονα την ευκαιρία προώθησης των ελληνικών προϊόντων και κατά συνέπεια των ελληνικών εξαγωγών και προσέλκυσης επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού.

Τέλος, όσον αφορά την επενδυτική δραστηριότητα, οι άμεσες επενδύσεις της Γερμανίας στην χώρα μας αποτελούν σημαντικό τμήμα των συνολικών άμεσων επενδύσεων, που έπειτα από μία πτωτική πορεία φαίνεται να ανακάμπτουν. Οι επενδυτικές ευκαιρίες στην Ελλάδα, ειδικά εν μέσω κρίσης θα ήταν ωφέλιμο να προβληθούν περισσότερο τόσο στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων όσο και στον ιδιωτικό τομέα βοηθώντας ταυτόχρονα την ανάκαμψη.

Αντίστοιχη άνοδο καταγράφουν και οι ελληνικές επενδύσεις στην Γερμανία που όμως λόγω μεγέθους της γερμανικής οικονομίας δεν θα μπορούσαν να κριθούν ως σημαντικές. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί και η υψηλή συμμετοχή της γερμανικής οικονομίας στο ελληνικό χρέος μέσω ομολογιών, χρέος που κρατείται κατά ένα μεγάλο ποσοστό από γερμανικά τραπεζικά ιδρύματα.

Συμπερασματικά κρίνεται απαραίτητο να δοθεί ακόμη μεγαλύτερο βάρος στην γερμανική οικονομία καθώς αφενός δύναται να αποτελέσει την

ιδανική αγορά – στόχο για πλήθος ελληνικών προϊόντων. Παράλληλα, η υπερσυσσώρευση κεφαλαίου στην γερμανική οικονομία, αποτελεί μία ακόμη ευκαιρία καθώς μέρος του εν λόγω κεφαλαίου δύναται να προσελκυστεί υπό την μορφή άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγραπίδη-Γκόρτσου, Β. (2006) *Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στο Θεσμικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Αθήνα.Ε.Ο.Τ. Γερμανίας (2012) *Τουριστική Αγορά Γερμανίας*. Φρανκφούρτη
- ΕΚΤ - Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2013) *Ετήσια Έκθεση 2012*. Φρανκφούρτη.
- ΕΚΤ – Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2014) *Ετήσια Έκθεση 2013*. Φρανκφούρτη.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013) *Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση και το Ευρώ*. Βέλγιο
- Μαυροζαχαράκης, Μ. (2013) *Γερμανία: Ηγεμονική Δύναμη ή Ιδιοτελής Κράτος*. 24 Γράμματα.
- Μόσχος, Δ. & Χορταρέας, Γ. (2011) «Χρηματοπιστωτικό Σύστημα και Οικονομική Δραστηριότητα», Στο ΕΕΤ, *Η Διεθνής Κρίση, η Κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*. Αθήνα, σ. 55-65.
- ΤΤΕ – Τράπεζα της Ελλάδος (2014) *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2013*. Αθήνα.
- Χριστόπουλος, Α. & Ντόκας, Ι. (2012) *Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας*. Αθήνα
- Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (1987) *Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*, EEL 169. Βρυξέλλες
- Κιόχος, Π. & Παπανικολάου, Δ. (2000) *Χρήμα – Πίστη – Τράπεζες*. Αθήνα
- Κουπαράνης, Π. (2014) *Μετ' εμποδίων οι επενδύσεις στην Ελλάδα*.

- Μπαλή, Μ. (2013) *Ελληνογερμανικές Εμπορικές Σχέσεις: Ετήσια Έκθεση 2012*. Ελληνογερμανικό εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο. Βερολίνο
- Παπαδιοδώρου, Γ. Β. (2002) *Διεθνές Εμπόριο: Οι εξωτερικές σχέσεις της Ελλάδας*. Θεσσαλονίκη
- Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο (2011) *Οι κάτοχοι ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου ανά χώρα*. Βερολίνο
- Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο (2011) *Ανακατάταξη της γερμανικής τουριστικής αγοράς*. Βερολίνο
- Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο (2013) *Ετήσια Έκθεση για το 2012 για την οικονομία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας & τις Ελληνογερμανικές Οικονομικές και Εμπορικές σχέσεις*. Βερολίνο
- Βαρβαρούσης, Π. (2013) *Οι Ελληνογερμανικές σχέσεις*. Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Ε.Ο.Τ. Γερμανίας (2012) *Τουριστική Αγορά Γερμανίας*. Φρανκφούρτη
- Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (1987) *Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*, EEL 169. Βρυξέλλες
- Κιόχος, Π. & Παπανικολάου, Δ. (2000) *Χρήμα – Πίστη – Τράπεζες*. Αθήνα
- Κουπαράνης, Π. (2014) *Μετ' εμποδίων οι επενδύσεις στην Ελλάδα*.
- Μπαλή, Μ. (2013) *Ελληνογερμανικές Εμπορικές Σχέσεις: Ετήσια Έκθεση 2012*. Ελληνογερμανικό εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο. Βερολίνο
- Παπαδιοδώρου, Γ. Β. (2002) *Διεθνές Εμπόριο: Οι εξωτερικές σχέσεις της Ελλάδας*. Θεσσαλονίκη
- Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο (2011) *Οι κάτοχοι ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου ανά χώρα*. Βερολίνο

- Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο (2011) *Ανακατάταξη της γερμανικής τουριστικής αγοράς*. Βερολίνο
- Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βερολίνο (2013) *Ετήσια Έκθεση για το 2012 για την οικονομία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας & τις Ελληνογερμανικές Οικονομικές και Εμπορικές σχέσεις*. Βερολίνο

ΑΓΓΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Hildebrand, D. (2009) *Role of Economic Analysis in the European Community's Competition Rules*. Alphen aan den Rijn.
- ECB-European Central Bank (2013) *Financial Stability Review*. Germany.
- Mennen, M. (2010) *International Trade and Finance – Pharmaceutical Industry in Germany*. Nordstedt
- Reisinger, Y. (2009) *International Tourism: Cultures and Behaviour*. Oxford

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- Economist (2013) *The Reluctant Hegemon*.
- <http://www.economist.com/news/leaders/21579456-if-europes-economies-are-recover-germany-must-start-lead-reluctant-hegemon>
- European Commission (2014) *European Parliament and Council back Commission's proposal for a Single Resolution Mechanism: a major step towards completing the Banking Union*, Statement 14/77.
- http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-77_en.htm?locale=en
- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-674_en.htm?locale=en
- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-953_en.htm?locale=en

- European Parliament (2014) *Banking Union made easy: a five-minute guide to the EU's new rules.*
- <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20140410STO43248/html/Banking-union-made-easy-a-five-minute-guide-to-the-EU%27s-new-rules>

- Financial Times (2014) *A Highly Imperfect Banking Union.*
- <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/8a905794-b103-11e3-9f6f-00144feab7de.html#axzz2x3hQ7txs>

- Friedman, G. (2012) *Η Κρίση Χρέους και ο Ρόλος της Γερμανίας.*
- <http://www.euro2day.gr/specials/topics/135/articles/678016/Article.aspx>

- Reuters (2014) *Europe Strikes Deal to Complete Banking Union.*
- <http://uk.reuters.com/article/2014/03/20/uk-eu-bankingunion-idUKBREA2J0IW20140320>

- Zheng, N. (2013) *Financial Crisis: Germany's Role in the European Union.*
- <http://globaledge.msu.edu/blog/post/1427/financial-crisis--germany's-role-in-the-european-union>

- ΕΕ - Ευρωπαϊκή Ένωση (2014)
- http://europa.eu/about-eu/facts-figures/economy/index_el.htm

- ΕΚΤ – Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2014^α),
<http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/index.el.html>

- ΕΚΤ – Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2014^β),
http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/html/mission_eurosys.el.html

- ΕΚΤ – Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2014γ),
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/tasks/stability/html/index.el.html>

- Παπαδημητρίου, Ζ. (2013) *Ευρωπαϊκή Ένωση, Οικονομική Κρίση και ο Ρόλος της Γερμανίας*. <http://www.anixneuseis.gr/?p=76090>

- ec.europa.eu

- www.dw.de

- www.imf.org

- www.intracen.org

- www.statistics.org

- www.wikipedia.org

Παράρτημα

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Griechische Botschaft
Jäger Str. 54-55, 10117 Berlin
Τηλ. (004930)206260 Φαξ: 20626444
www.griechische-botschaft.de
e-mail: gremb.ber@mfa.gr

Προξενικό Τμήμα Πρεσβείας
Griechische Botschaft,
Konsularabteilung
Wittembergplatz 3a, 10789 Berlin
Τηλ.: (004930)2137033 Φαξ: 2182663

ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Βερολίνο
Griechische Botschaft
Wirtschafts- und Handelsabteilung
Jägerstr. 54-55 10117 Berlin
Τηλ.: (004930)2360990 Φαξ: 23609920
e-mail: ecocom-berlin@mfa.gr

Μόναχο
Griechisches Generalkonsulat
Wirtschafts- und Handelsabteilung
Schwanthaler Str. 5, 80336 München
Τηλ.: (004989)553646 Φαξ: 553784
e-mail: ecocom-munich@mfa.gr

Ντύσσελντορφ

Griechisches Generalkonsulat
Wirtschafts- und Handelsabteilung
Grafenberger Allee 128A 40237 Duesseldorf
Τηλ.: (0049211)68785015, 68785016 Φαξ: 68785033
e-mail: ecocom-dusseldorf@mfa.gr

ΓΕΝΙΚΑ ΠΡΟΞΕΝΕΙΑ

Γενικό Προξενείο Αμβούργου
Griechisches Generalkonsulat
Neue ABC Str. 10, 20354 Hamburg
Τηλ.: (004940) 4132430 Φαξ: 449648

Γενικό Προξενείο Κολωνίας
Griechisches Generalkonsulat
Venloerstr. 151-153,
50672 Koeln
Τηλ.: (0049221)9420390 Φαξ: 94203925

Γενικό Προξενείο Μονάχου
Griechisches Generalkonsulat
Moehlstr. 22
81675 München
Τηλ.: (004989) 492061 Φαξ: 409626

Γενικό Προξενείο Ντύσσελντορφ
Griechisches Generalkonsulat
Grafenberger Allee 128A
40237 Duesseldorf
Τηλ.(0049211)6878500 Φαξ: 68785033

Γενικό Προξενείο Στουτγκάρδης
Griechisches Generalkonsulat
Hauptstaetterstr. 54, 70178 Stuttgart
Τηλ.: (0049711) 2229870 Φαξ: 22298740

Γενικό Προξενείο Φρανκφούρτης
Griechisches Generalkonsulat
Zeppelinallee 43, 60325 Frankfurt
Τηλ.:(004969)9799120 Φαξ: 97991233

ΛΟΙΠΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού	Γερμανο-Ελληνικός Επιχειρηματικός Σύνδεσμος
Griechische Zentrale für Fremdenverkehr	Deutsch-Hellenische Wirtschaftsverein.
Neue Mainzer Str. 22, 60311 Frankfurt	Gothaer Allee 2, 50969 Köln
Τηλ. (004969) 2578270 Φαξ: 25782729	Τηλ.: (0049221)3979776 www.dhww.de
e-mail: info@gzf-eot.de	Φαξ: 3979778, e-mail: dhww@aol.com

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας και Τεχνολογίας
Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie
Scharnhorststr. 34-37, 10115 Berlin Τηλ.: 0049-30-186150, Φαξ: 0049-30-186157010
www.bmwi.bund.de, E-mail: info@bmwi.bund.de

Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών

Bundesministerium der Finanzen
Wilhelmstr. 97, 10117 Berlin Τηλ.: 0049-30-186820 Φαξ: (004930)186824248
www.bmf.bund.de, e-mail: Poststelle@bmf.bund.de

Ομοσπονδιακό Υπουργείο Διατροφής, Γεωργίας και Προστασίας του Καταναλωτή

Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz
Wilhelmstr. 54, 10117 Berlin, Τηλ.: 0049-30-20060, Φαξ: 0049-30-20064262
www.bmelv.de e-mail: internet@bmelv.bund.de

Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υπηρεσιών

Bundesministerium für Arbeit und Soziales
Wilhelmstr. 49, 10117 Berlin Τηλ.: 185270, Φαξ: 185271830
www.bmas.bund.de email: poststelle@bmas.bund.de

Ένωση Γερμανικών Επιμελητηρίων

Deutscher Industrie- und Handelskammertag (DIHK) e.V.
Breite Strasse 29, 10178 Berlin Τηλ.: (004930)203080, Φαξ: 203081000
www.diht.de e-mail: dihk@berlin.dihk.de

Ομοσπονδιακός Σύνδεσμος Χονδρικού και Εξωτερικού Εμπορίου

Bundesverband des Deutschen Gross- und Aussenhandels e.V.
Am Weidendamm 1 A, 10117 Berlin Τηλ.: (004930)59009950, Φαξ: 590099519
www.bga.de e-mail: info@bga.de

Κεντρική Επιτροπή Διεθνών Εκθέσεων και Συνεδρίων στη Γερμανία

AUMA Ausstellungs- und Messe-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft
Littenstraße 9, 10179 Berlin Postfach: 021 281, 10124 Berlin
Τηλ.: (004930)240000, Φαξ: 24000263
www.auma-messen.de e-mail: info@auma.de

Ομοσπονδιακός Σύνδεσμος Βιομηχανιών

Bundesverband der Deutschen Industrie e.V.
Breite Straße 29, 10178 Berlin
Τηλ.: (004930)20280 Φαξ: 20282450 www.bdi-online.de

